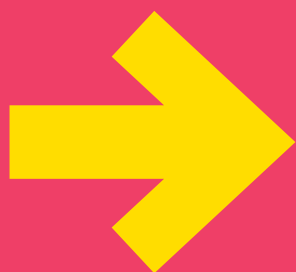

POMOCNIK DYDAKTYCZNY

O MIGRACJACH, PRAWACH CZŁOWIEKA
I ZRÓWNOWAŻONYM ROZWOJU

**START
THE
CHANGE**

POMOCNIK DYDAKTYCZNY

**DLA NAUCZYCIELI I NAUCZYCIELEK
ORAZ EDUKATORÓW I EDUKATOREK**

Koordinacja

Marina Lovato Progettomondo.mlal

Adaptacja wydania polskiego

Jan Świerszcz, współpraca: Elżbieta Kielak, Katarzyna Salejko

Autorki i autor poszczególnych rozdziałów wydania polskiego

Marta Gontarska, Dariusz Grzemny, Hanna Zielińska

Tekst powstał dzięki współpracy z

Amici dei Popoli (Włochy), Amnesty International (Czechy, Włochy, Polska, Słowenia, Słowacja), Breza (Chorwacja), CISV (Włochy), CZ-ART (Polska), Highland One World (Szkocja), Kate (Niemcy), Madre Coraje (Hiszpania), Maisons Familiales Rurales (Francja), Südwind Salzburg (Austria)

Specjalne podziękowania dla

Italo Fiorin, Educare all'Incontro e alla Solidarietà (EIS)

Skład

studiosupersantos.com

Skład i łamanie wydania polskiego

Małgorzata (Czarli) Bajka

Redakcja i korekta językowa

Olga Ślifirska

ISBN: 978-83-948139-0-1

Warszawa 2019

Publikacja powstała w ramach projektu „START THE CHANGE! Działaj lokalnie, zmieniaj globalnie” dzięki finansowaniu i wsparciu Unii Europejskiej. Wyrażone poglądy i opinie w niniejszym dokumencie należą do autorów i autorek i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i stanowiska Komisji Europejskiej.

Więcej informacji o projekcie

<https://amnesty.org.pl/start-the-change/>

Organizacje partnerskie

SPIIS TREŚCI

NASZA WSPÓLNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ	4
CZYM JEST POMOCNIK DYDAKTYCZNY?	6
ROZPOCZNIJMY ZMIANĘ! – NASZ MODEL EDUKACYJNY	10
Edukacja na rzecz globalnego obywatelstwa	12
Uczenie się przez zaangażowanie	13
Jak zaangażować i wzmocnić młodzież?	15
CZYM SĄ CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU?	20
MIGRACJE A CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	31
POMYSŁY NA ZAJĘCIA DOTYCZĄCE PRAW CZŁOWIEKA I MIGRACJI W POWIĄZANIU Z POSZCZEGÓLNYMI CELAMI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	39
Cel 1 i Cel 10: Wyeliminowanie ubóstwa oraz zmniejszenie nierówności	39
Cel 8: Godna praca i wzrost gospodarczy	48
Cel 4: Edukacja dla wszystkich	53
Cel 5: Równość płci	61
Cel 11 i Cel 13: Zrównoważone miasta i społeczności oraz działania w dziedzinie klimatu	70
Cel 16: Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje	75
STORYTELLING W PRACY Z TEMATYKĄ MIGRACJI I PRAW CZŁOWIEKA	83
CZYM JEST GLOBALNE POŁUDNIE I JAK O NIM MÓWIĆ?	92
WYKORZYSTANIE INTERNETU W EDUKACJI GLOBALNEJ	102

NASZA WSPÓLNA ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Ludzie wędrują po świecie od początków istnienia ludzkości. Od tysięcy lat przemieszczamy się w poszukiwaniu lepszych warunków życia. Zmieniają się jedynie środki transportu oraz powody, dla których decydujemy się opuścić swój dom i urządzić w nowym miejscu.

Ludzie opuszczają kraj, w którym się urodzili z różnych powodów np. wojny, konfliktów etnicznych, przemocy, ubóstwa, braku szans na znalezienie pracy pozwalającej zaspokoić podstawowe potrzeby, pogłębiających się zmian klimatycznych, które negatywnie wpływają na urodzajność gleby i w wielu regionach świata powodują katastrofy ekologiczne, prześladowań na tle etnicznym, religijnym, ze względu na płeć czy orientację seksualną, łamania podstawowych praw i wolności człowieka, nieprzestrzegania zasad praworządności i demokracji.

Dynamika ludzkich migracji jest zjawiskiem złożonym – osoby uciekające przed wojną i kataklizmami zazwyczaj udają się do państw położonych w pobliżu, najczęściej tych mniej rozwiniętych gospodarczo, natomiast tylko niewielki ich procent trafia do bogatszych państw Europy lub Ameryki Północnej. Tak zwani migranci i migrantki ekonomiczni ruszają do krajów rozwiniętych gospodarczo, gdyż zależy im na poprawie sytuacji materialnej własnej i bliskich. Obecnie Europa dość chętnie ich przyjmuje. Powodem jest demografia – starzenie się europejskiego społeczeństwa i towarzyszący mu spadek liczby urodzin grożą zapaścią systemu gospodarczego. Otwarcie rynku pracy dla migrantów jest dla wielu państw jedynym rozwiązaniem tego problemu. Nierówności pomiędzy poszczególnymi krajami i regionami odzwierciedlają strukturalną przyczynę migracji, a człowiek decydujący się na migrację jest poniekąd ich uosobieniem.

Zrównoważony rozwój to pojęcie, które w najbliższych latach charakteryzować będzie działania podejmowane przez społeczność międzynarodową na rzecz globalnej sprawiedliwości. Zrównoważony rozwój społeczny i gospodarczy, czyli taki, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans na ich zaspokojenie pokoleń przyszłych, staje się celem funkcjonowania wszystkich państw, bez względu na poziom ich zamożności. Wszystkie państwa świata powinny również być współodpowiedzialne za rozwiązywanie problemów globalnych. Cele Zrównoważonego Rozwoju uwzględniają wszystkie wymiary tego zagadnienia: gospodarczy, społeczny, ekologiczny i kulturowy. Osiągnięcie ich w jednym kraju przyczynia się do zrównoważonego rozwoju całej planety. Od początku realizacji Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030, rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ przyjętej w 2015 roku, zmagamy się z głębokimi dysproporcjami pomiędzy poszczególnymi państwami i regionami świata. Panujące między krajami różnice w dochodach, długości życia, możliwościach rozwojowych są ogromne i nie powinny być akceptowane przez społeczność międzynarodową. Celem projektu „START THE CHANGE! Działaj lokalnie, zmieniaj globalnie” jest promowanie wśród młodych ludzi postaw odpowiedzialności obywatelskiej i społecznego zaangażowania w walkę z globalnymi nierównościami. Chcemy zwiększać wiedzę i wrażliwość młodych ludzi na globalne wyzwania zasygnalizowane w Agendzie na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 i pokazać związki między poszczególnymi jej Celami a problematyką współczesnych migracji. Mobilizacja europejskiej młodzieży na rzecz osiągnięcia Celów Zrównoważonego Rozwoju powinna koncentrować się na pogłębianiu krytycznego zrozumienia zjawiska współczesnych ruchów migracyjnych, które coraz częściej funkcjonuje w europejskiej wyobraźni zbiorowej jako zagrożenie. Podejście to wydaje się niezbędne nie tylko z powodów czysto pedagogicznych, ale także ze względu na epistemologiczne uzasadnienie: do zrozumienia istoty pewnych zjawisk konieczne jest ich dogłębne przeanalizowanie. Musimy wspierać świadomą i stymulującą aktywność młodzieży, żeby promować w społeczeństwie postawy otwartości i wzajemnego szacunku, a także zwracać uwagę na globalną współodpowiedzialność za osiągnięcie celu, jakim jest zrównoważony rozwój.

Mario Mancini

Prezes Progettomondo.mlal

CZYM JEST POMOCNIK DYDAKTYCZNY?

Niniejsza publikacja to element projektu „START THE CHANGE! Działaj lokalnie, zmieniaj globalnie”, którego głównym celem jest podniesienie jakości edukacji globalnej oferowanej młodzieży w 12 krajach europejskich. Służyć temu ma innowacyjny model edukacyjny promujący postawy globalnej odpowiedzialności i zaangażowania w realizację Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 i dający się adaptować do lokalnych uwarunkowań.

Podręcznik powstał we współpracy z partnerami projektu, ekspertami i ekspertkami oraz edukatorami i edukatorkami. Wszystkie te osoby wzbogaciły podręcznik o swój unikalny punkt widzenia ukształtowany przez lokalne uwarunkowania i misję ich macierzystych organizacji. Każdy nauczyciel i nauczycielka, niezależnie od udziału w projekcie START THE CHANGE!, może skorzystać z „Pomocnika Dydaktycznego”, znaleźć w nim inspirację do lekcji w klasie lub działań pozalekcyjnych. Mamy nadzieję, że publikacja pomoże wszystkim osobom pracującym z młodzieżą przeprowadzić innowacyjne zajęcia mobilizujące młode osoby do obywatelskiego zaangażowania w sprawy globalne, głównie w realizację Celów Zrównoważonego Rozwoju.

Pierwsza część „Pomocnika Dydaktycznego” poświęcona jest opisowi modelu edukacyjnego, który proponujemy w ramach projektu START THE CHANGE! Koncepcja uczenia się przez zaangażowanie (ang. *service-learning*) to podejście pedagogiczne promujące nowe spojrzenie na kwestie nabywania wiedzy, umiejętności i rozwoju osobistego – zajęcia to nie tylko spotkania prowadzone w sali lekcyjnej, ale także doświadczanie i „zanurzanie się” w życie lokalnej społeczności. Mamy nadzieję, że w tej części książki znajdziecie nie tylko inspiracje do pracy edukacyjnej, ale także pomysły, jak włączać młode osoby w projekty bazujące na uczeniu się poprzez

zaangażowanie. Autorzy i autorki podręcznika zachęcają również do stosowania partycypacyjnych modeli uczenia oraz technik edukacji rówieśniczej, by wzmacniać podmiotowość młodych ludzi. Część druga publikacji ma na celu pogłębienie wiedzy nauczycieli i nauczycielek o Celach Zrównoważonego Rozwoju i problematyce migracji, a także rozwijanie umiejętności wykorzystywania osobistych historii (ang. *storytelling*), by przybliżyć młodzieży problematykę globalnych nierówności. Autorzy i autorki podpowiadają również, jak urozmaicić zajęcia poprzez wykorzystanie nowoczesnych technologii w klasie.

Każdy rozdział zawiera propozycje aktywności, które warto zastosować w klasie z młodzieżą. W ramce ZACZNIJMY znajdują się podpowiedzi, jak przeprowadzić zajęcia wprowadzające w daną tematykę, a w ramce WPROWADŹMY ZMIANĘ znaleźć można propozycje przekucia wiedzy w działanie. Pod koniec każdego rozdziału umieściliśmy bibliografię ze źródłami prezentowanych danych oraz odnośniki do scenariuszy lekcji dotyczących danej problematyki wypracowanych przez różne instytucje.

Zaczniemy działać lokalnie, by zmieniać globalnie!

Nauczycielki zaangażowane w START THE CHANGE w Polsce, Amnesty International, 2018

Szkolenie zespołu edukacji globalnej partnerskiej organizacji Madre Coraje, Hiszpania, 2017

ROZPOCZNIJMY ZMIANĘ! NASZ MODEL EDUKACYJNY

*Edukacja umożliwia nam dogłębne zrozumienie
faktu, że jako obywatele wspólnoty globalnej
połączeni jesteśmy wspólnymi więzami, a stojące
przed nami wyzwania są współzależne.*

Ban Ki Moon, Sekretarz Generalny ONZ

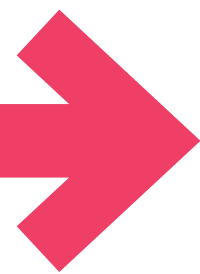
Sercem projektu „START THE CHANGE! Działaj lokalnie, zmieniaj globalnie” jest edukacja nastawiona na zmianę niezbędną do sprostania wyzwaniom globalnym, a w szczególności powiązaniom między Celami Zrównoważonego Rozwoju a migracjami na świecie. Migracja jest jednym z największych globalnych wyzwań, przed którym stoją społeczeństwa europejskie. Często kojarzy się ją z „niebezpieczeństwem” lub „kłopotem”, zapominając, że to naturalne zjawisko społeczne, znane z historii, które może pozytywnie oddziaływać na nasze społeczności. Edukacja wychodząca naprzeciw wyzwaniom współczesności powinna wspierać szkoły w rozumieniu i uczeniu, jak ten globalny pryzmat wiąże się ze sprawami ważnymi lokalnie. Szkoły takie promują krytyczne myślenie, stymulują młodzież do aktywnego uczestnictwa w życiu szkolnym i pozaszkolnym; wspierają przezwyciężanie tendencji do myślenia wyłącznie w kategoriach własnych doświadczeń i interesów oraz promują współodpowiedzialność za losy globu.

Zależy nam na tym, aby nauka rozpoczęta w murach szkoły przekładała się na aktywizację młodzieży poza systemem edukacji formalnej. Celem projektu „START THE CHANGE!” jest zbudowanie rzeczywistego sojuszu pomiędzy strukturami szkolnymi i pozaszkolnymi, stworzenie przestrzeni, w której młodzież uczy się dialogu, „przeżywa wiedzę”, a wraz z rozwojem świadomości rozwija obywatelsko. Wychowywanie aktywnych, odpowiedzialnych i myślących krytycznie obywateli i obywaterek to misja osób zajmujących się

edukacją, do których adresowana jest niniejsza publikacja. Jakie są zatem edukacyjne ramy, przy pomocy których można sprawić, by młodzi ludzie uwierzyli w tkwiącą w nich zdolność do zmiany świata? Odpowiedzi znajdujemy w edukacji na rzecz globalnego obywatelstwa oraz w uczeniu się przez zaangażowanie.

Demonstracja pod Ministerstwem Edukacji w Limie w sprawie prawa do edukacji, Peru, 2017

EDUKACJA NA RZECZ GLOBALNEGO OBYWATELSTWA

Obywatelstwo można rozpatrywać trojako:

- jako *odczucie* pozwalające ukształtować poczucie przynależności lub tożsamości osoby czującej się częścią globalnej wspólnoty,
- jako nadany *status prawny* związany z koncepcją państwowości,
- ale przede wszystkim jako *doświadczenie* – wola budowania świata w takiej postaci, w jakiej chciałoby się żyć.

Pojęcie obywatelstwa można więc ściśle wiązać z partycypacją społeczną i wspólnym podejmowaniem decyzji. By radzić sobie z występującymi na szczeblu krajowym problemami społecznymi i ekologicznymi potrzebni są obywatele i obywatelki aktywnie uczestniczący w życiu społeczeństwa – nie tylko świadomi istnienia konkretnych wyzwań, ale również zdolni do właściwej (re)akcji.

Koncepcja globalnego obywatelstwa odwołuje się do poczucia przynależności do szeroko rozumianej wspólnoty i wspólnego wszystkim człowieczeństwa. Szczególnie ważna jest kwestia politycznej, gospodarczej, społecznej i kulturowej współzależności wymiarów lokalnego, narodowego i globalnego. (UNESCO, *Global Citizenship Education: Topics and Learning Objectives*, 2015 <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002329/232993e.pdf>).

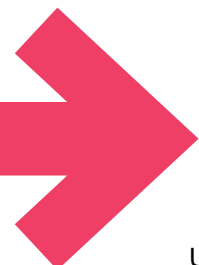
Edukacja na rzecz globalnego obywatelstwa kształtuje wiedzę, umiejętności, wartości i postawy niezbędne uczącym się do wniesienia własnego wkładu w budowę bardziej włączającego, sprawiedliwego i pokojowego świata. Cechuje ją wielopłaszczyznowość, czyli odwoływanie się do koncepcji i metodologii uprzednio wykorzystanych w innych obszarach edukacyjnych – między innymi w edukacji na rzecz praw człowieka, edukacji na rzecz pokoju, edukacji na rzecz zrównoważonego rozwoju, edukacji na rzecz zrozumienia międzynarodowego – jak również dążenie do osiągnięcia wspólnych im wszystkim celów.

Najważniejsze wymiary edukacji na rzecz globalnego obywatelstwa to:

WYMIAR POZNAWCZY: nabycie wiedzy, zrozumienia i umiejętności krytycznego myślenia w kontekście zjawisk globalnych, regionalnych, krajowych i lokalnych oraz wzajemnego powiązania i współzależności poszczególnych państw i społeczności;

WYMIAR SPOŁECZNO-EMOCJONALNY: poczucie przynależności do wspólnoty ludzkiej, współdzielenie wartości i obowiązków, empatia, solidarność i poszanowanie dla różnic oraz odmienności;

WYMIAR ZACHOWANIA: skuteczne i odpowiedzialne działanie – na szczeblu lokalnym, krajowym i globalnym – na rzecz bardziej pokojowego i zrównoważonego świata.

UCZENIE SIĘ PRZESZ ZAANGAŻOWANIE

Uczenie się przez zaangażowanie (ang. *service-learning*) ma miejsce, gdy nauka formalna, wynikająca z zapisanych programów nauczania i obowiązków szkoły, realizowana jest poprzez działania mające realny wpływ na świat pozaszkolny. Młode osoby zdobywają wiedzę i doświadczenia powiązane z programem edukacyjnym i jednocześnie praktycznie je wykorzystują współpracując ze społecznością lokalną. Uczenie się przez zaangażowanie wiąże młodzież z życiem ich społeczności, aktywizuje i propaguje postawy prospołeczne. Na poziomie pedagogicznym mamy do czynienia z propozycją nastawioną na budowanie integralności osobistej poprzez promowanie rozwoju *umysłu* (rozumienia i refleksji), *ręki* (umiejętności działania) oraz *serca* (doświadczenia dla innych, solidarności). Zaangażowanie to nie jest aktywność jednostronna – potrafi dobrze się odwzajemnić. Jest to pomoc wzajemna – ktoś komuś coś daje, ale zarazem dostaje. Dostaje naukę oraz doświadczenie.

Szkoła w tym modelu pedagogicznym nie funkcjonuje w oderwaniu od życia codziennego, tylko czuje się odpowiedzialna społecznie. Uczenie się przez zaangażowanie umożliwia młodzieży doświadczenie kluczowych aspektów aktywnego obywatelstwa. Uczenie ma sens, gdy jest wynikiem przepracowa-

nia zdobytej wiedzy, gdy bazuje na osobistej motywacji i ma dla młodej osoby znaczenie. Solidarność nie jest czymś, o czym prawi się kazania w sali lekcyjnej, czy wręcz przeciwnie – czymś pozaprogramowym pozbawionym związku z treściami edukacyjnymi. Często uczenie się przez zaangażowanie pozwala zredukować podwójny dystans: między programem nauczania a życiem codziennym oraz między wartościami deklarowanymi a praktykowanymi.

Uczenie się przez zaangażowanie może wyglądać inaczej w różnych miejscach świata ze względu na specyfikę kontekstu kulturowego i lokalnej tradycji edukacyjnej. Istnieje jednak zbiór cech wspólnych charakteryzujących uczenie się przez zaangażowanie:

- Działania podejmowane z myślą o solidarności międzyludzkiej muszą nawiązywać do rzeczywistych potrzeb odczuwanych przez daną społeczność, a to, co się robi, czyni się nie *dla*, lecz *wraz* z członkami wspólnoty, wewnątrz której dokonywana jest interwencja. Innymi słowy, nie rodzi się zależność odbiorców od osób, które świadczą usługi. Nie jest tak, że osoby te po prostu otrzymują pomoc – one same angażują się w działania, a współpraca z nimi sprzyja rozwojowi obu stron.
- Uczniowie i uczennice odgrywają aktywną rolę protagonistów na każdym etapie projektu – od jego obmyślenia aż po ocenę. Zaplanowanie i wdrożenie projektu z zakresu uczenia się przez zaangażowanie to zadanie dla grupy (całej klasy lub jej części), która staje się wspólnotą uczącą się. Do odniesienia przez grupę sukcesu niezbędne jest osobiste zaangażowanie wszystkich jej członków i członkiń.
- Działania solidarnościowe są w pełni zintegrowane z programem nauczania i pozwalają na skuteczniejsze uczenie się w szkole.
- W projektach z zakresu uczenia się przez zaangażowanie promuje się współpracę z zainteresowanymi osobami lub organizacjami (np. lokalnymi organizacjami społecznymi) i kładzie nacisk na sieciowanie.
- Nabywanie doświadczenia jest monitorowane i dokumentowane, by poddać refleksji proces edukacyjny i jego rezultaty. Możliwość analizy rezultatów nauki opartej na doświadczeniu pomaga zwiększyć jakość podejmowanych w przyszłości działań.

JAK ZAANGAŻOWAĆ I WZMOCNIĆ MŁODZIEŻ?

W tradycyjnych modelach edukacyjnych to dorosły wie najlepiej, jaką wiedzę uczniom i uczennicom przekazywać, wybiera tematy zajęć, wymyśla działania i rozdziela role. Nawet stosując metody aktywizujące (jak np. praca w zespołach), nauczyciel lub nauczycielka mogą pozostawiać młodzież w pozycji biernych odbiorców lub realizatorów wybranych przez dorosłego pomysłów. Tymczasem działania i edukacja, na które młodzież ma wpływ, to często te, w które młodzież angażuje się z prawdziwą pasją i największym przekonaniem. Umożliwianie wypowiadania swojego zdania, wysłuchiwanie pomysłów, konsultowanie planów zajęć lub wreszcie przekazywanie młodzieży inicjatywy – wzmacnia partycypację społeczną lub inaczej aktywne uczestnictwo. Podejście wzmacniające partycypację młodzieży jest niezwykle cenne w edukacji na rzecz globalnego obywatelstwa, gdyż buduje poczucie sprawczości i uczy odpowiedzialności za własne działania. Żeby uczniowie i uczennice zaangażowali się w zmianę społeczną i jako dorosłe osoby potrafili proaktywnie kształtować swoje środowisko, muszą doświadczyć poczucia wpływu, szacunku dla własnego zdania i nauczyć się współpracy bazującej na realnym dialogu uwzględniającym różne perspektywy (np. własną, rówieśników, nauczycieli, rodziców).

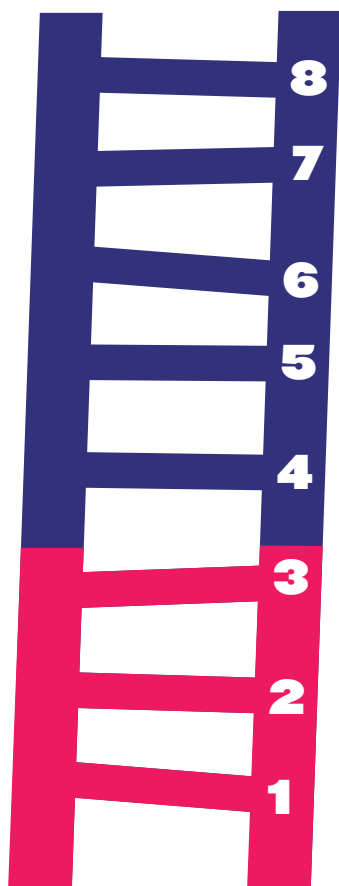
Zajęcia o zrównoważonym rozwoju i prawach człowieka w szkole w Kętrzynie, Amnesty International, 2018

Jak dowiedzieć się, czego potrzebuje młodzież i co ją interesuje w projekcie?

- Zapytaj anonimowo: Możesz poprosić klasę lub grupę młodych osób, którym proponujesz udział w projekcie, aby każda osoba zapisała na karteczce pytania lub zagadnienia, na które chciałyby znaleźć odpowiedź, a które dotyczą ogólnej tematyki projektu. Anonimowa formuła daje poczucie bezpieczeństwa i zapewnia, że ze swoich pytań nie trzeba się tłumaczyć i nie są one oceniane.
- Porozmawiaj z liderami i liderkami: Zaproponuj młodym osobom mającym posłuch wśród rówieśników, by opowiedziały kolegom i koleżankom o założeniach projektu. Samo wysłuchanie młodych ludzi w przyjaznej atmosferze pozwala czasami uzyskać szczere odpowiedzi i opinie na tematy, o których nie mówią na co dzień.
- Zainicjuj rozmowę młodzieży między sobą: Daj im okazję do przedyskutowania różnych zagadnień związanych z projektem. Młodzi ludzie mogą czuć się pewniej i bezpieczniej, gdy omawiają poszczególne kwestie w grupie swoich rówieśników. Metoda ta pozwala uzyskać szerokie spektrum opinii, przemyśleń i sugestii. Przysłuchuj się, ale nie oceniaj dyskusji i nie promuj swojego zdania.

We wzmacnianiu partycypacji młodzieży warto zacząć od refleksji nad tym, do jakiego modelu wzajemnych relacji dotychczas przywykli uczniowie i uczennice oraz dorośli w danej szkole. Przydatna do tego będzie drabina partycypacji, czyli model opracowany przez Rogera A. Harta (1992), w którym wyróżniono osiem szczebli uczestnictwa młodzieży w projektach. Może on posłużyć nauczycielom i nauczycielkom do głębszego przemyślenia natury i celu partycypacji młodych ludzi w prowadzonych z młodzieżą działaniach.

- 8. Inicjatywa młodzieży, decyzje podejmowane w partnerstwie z dorosłymi.
- 7. Inicjatywa i kierownictwo młodzieży.
- 6. Inicjatywa dorosłych, wspólnie podejmowane decyzje.
- 5. Decyzje podejmowane przez dorosłych w konsultacji i z poinformowaniem młodzieży.
- 4. Młodzieży przydzielane są zadania, przy jednoczesnym poinformowaniu jej, jak i dlaczego zaangażowana została w projekt.
- 3. Uczestnictwo na pokaz – młodzież ma mały lub żaden wpływ na swoje działania.
- 2. Dekoracja – młodzież pomaga realizować inicjatywy dorosłych.
- 1. Manipulacja – dorośli wykorzystują młodzież do uzyskania wsparcia swoich projektów i udają, że są one inspirowane przez młodych ludzi.

■ wzrastający poziom partycypacji
■ poziomy pozornej partycypacji

Pierwsze trzy stopnie drabiny obrazują zjawiska, które nie są partycypacją, chociaż, pozornie, może wydawać się, że skoro młodzież jest obecna, to „uczestniczy”. Takie budowanie relacji z uczniami i uczennicami wzmacnia jedynie bierność, poczucie zależności od dorosłych, braku wpływu i wiary, że własne zdanie i inicjatywa mogą być wartościowe. Kolejne szczeble partycypacji to sposoby współpracy, w których nauczyciele lub nauczycielki upodmiotawiają młodzież i kształtują kompetencje kreatywnego, opartego na współpracy współdziałania. Ze względu na wspierane przez tradycyjny system edukacji schematy, praca w partnerstwie może być wyzwaniem zarówno dla młodzieży, jak i dla osób nauczających. Dla młodych oznacza ona konieczność podejmowania decyzji i brania za nie odpowiedzialności. Dla osoby dorosłej oznacza z kolei oddanie części kontroli i wpływu godząc się, że niektóre działania będą wyglądać inaczej niż sobie wyobrażała albo wręcz – nie odbędą się.

W działaniach zakładających aktywne uczestnictwo młodzieży chodzi o wspólną z dorosłymi pracę, która prowadzi do zrealizowania celów projektu. By osiągnąć sukces, trzeba nawiązać skuteczne i oparte na wzajemnym szacunku partnerstwo, w którym każda ze stron ma możliwość zgłaszania propozycji i podejmowania decyzji, a wkład wniesiony przez poszczególnych uczestników i uczestniczki jest dostrzegany i doceniany przez pozostałych członków zespołu. Jak to zrobić?

- Okaż młodzieży szacunek i uwierz, że może ona mieć realny wkład w realizację projektu.
- Zachęcaj młodych ludzi do zaangażowania się w projekt, podkreślając wartość ich pomysłów.
- Dostrzeż, że zarówno młodzież, jak i dorośli mają umiejętności, zalety i doświadczenie mogące przyczynić się do przeprowadzenia projektu oraz zgódź się na to, by młodzi ludzie mieli udział w podejmowaniu decyzji. Doceniaj i chwal wkład wnoszony zarówno przez młodzież, jak i przez dorosłych.
- Ustal cele partnerstwa, by wszyscy mieli jasność swoich ról i obowiązków.
- Aktywnie działaj na rzecz włączania młodzieży w proces podejmowania decyzji na każdym etapie projektu, w szkole i poza nią.
- Informuj młodzież o planach i spotkaniach, które jej dotyczą. Dbaj, aby spotkania były organizowane w miejscu i czasie dostępnym dla wszystkich zainteresowanych.
- Aktywność w projekcie nie powinna być przedmiotem szkolnej oceny, a wszyscy zainteresowani i chętni w nim uczestniczyć, powinni

otrzymać taką możliwość. Poinformuj o tym młodzież i zadbaj, żeby faktycznie tak było.

- Zaproponuj uczniom i uczennicom udział w działaniach monitorujących i podsumowujących projekt (np.: dyskusja i omawianie, co się podobało bardziej, a co mniej, zastanawianie się nad tym, jak podchodzić do wyzwań pojawiających się podczas realizacji, sondaż po każdych zajęciach, wypełnianie kwestionariusza przed zajęciami).

Debata „Radomsko - miasto otwarte czy zamknięte?” organizowana przez młodzież, Amnesty International, 2018

CZYM SĄ CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU?

Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 to dokument przyjęty w 2015 roku przez 193 państwa członkowskie ONZ. Agenda ustala 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju i 169 zadań, których realizacja ma przyczynić się do globalnego rozwoju. Siłą Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 jest jej uniwersalność, kompleksowość i wizja zmiany naszego globalnego otoczenia. Stanowi ona zachętę do podejmowania przez państwa członkowskie ONZ działań niezbędnych do budowy bardziej zrównoważonego świata. Celem Agendy na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 jest zmobilizowanie państw-sygnatariuszy, by przez najbliższą dekadę podejmowały działania prowadzące do wyeliminowania ubóstwa i głodu, ochrony planety oraz zapewnienia pokoju i dobrobytu.

Cele Zrównoważonego Rozwoju sformułowano w duchu partnerstwa i pragmatyzmu. Chodzi o to, by poprawiać jakość życia w sposób zrównoważony – dla naszych dzieci i przyszłych pokoleń. Cechy Agendy to:

1. **Uniwersalność:** Agenda jest powszechna – nakłada zobowiązania na wszystkie państwa, które ją podpisały. Jest skonstruowana tak, by mogły ją stosować wszystkie kraje świata, działające we wszystkich kontekstach.
2. **Niepomijanie nikogo:** Agenda ma przynieść korzyść wszystkim ludziom, którzy są w potrzebie i cierpią niedostatek.
3. **Wzajemne powiązanie i niepodzielność:** agenda opiera się na zasadzie wzajemnego powiązania i niepodzielności 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju – realizacja jednego celu przyczynia się do rozwiązania problemów związanych z innym celem zawartym w Agendzie.
4. **Wielostronne partnerstwo:** Agenda postuluje tworzenie wielostronnych partnerstw na rzecz dzielenia się wiedzą, kompetencjami, technologiami i zasobami finansowymi.

➔ **Cel 1: Wyeliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie.** Ubóstwo może dotyczyć zarówno osób żyjących w krajach globalnego Południa, jak i Północy. Udzielenie ludziom we wszystkich regionach świata pomocy potrzebnej do wydobywania się z ubóstwa to istota zrównoważonego rozwoju. Mimo że od 2000 roku wartość globalnego wskaźnika skrajnego ubóstwa zmalała o połowę, nadal istnieje potrzeba zwiększania wynagrodzeń, łagodzenia cierpień i podnoszenia potencjału osób wciąż żyjących w ubóstwie, m.in. w wielu krajach Afryki Subsaharyjskiej. Należy rozszerzyć zakres systemów ochrony społecznej i ograniczyć ryzyka w krajach często padających ofiarą kataklizmów, które zwykle zaliczają się do najuboższych państw świata.

.....

➔ **Cel 2: Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe, wprowadzić lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo.** Głodu nie da się zwalczyć wyłącznie poprzez zwiększenie produkcji żywności. Dobrze działający rynek, zwiększone dochody gospodarstw małych rolników, równy dostęp do technologii i ziemi uprawnej oraz dodatkowe inwestycje – wszystko to odgrywa ważną rolę w budowaniu zdrowego i produktywnego sektora rolnego, który zapewni światu bezpieczeństwo żywnościowe.

.....

➔ **Cel 3: Zapewnić ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt.** Przez ostatnich 15 lat poziom zdrowia reprodukcyjnego, macierzyńskiego i dziecięcego znacznie się podniósł. Częstotliwość występowania chorób zakaźnych zmalała podobnie jak liczba przedwczesnych zgonów, zaś jakość opieki zdrowotnej podniosła się. Jednak, aby zrealizować cele zapisane w Agendzie 2030, zakres działań w tych obszarach powinien zostać rozszerzony, szczególnie w regionach najczęściej dotkniętych przez choroby.

.....

➔ **Cel 4: Zapewnić wszystkim wysokiej jakości edukację oraz promować uczenie się przez całe życie.** Pomimo znaczącego postępu w dostępie do edukacji, miliony dzieci wciąż nie uczęszczają do szkoły. Dzieje się tak zwłaszcza tam, gdzie system edukacyjny zmaga się z problemem gwałtownego przyrostu naturalnego. Nawet w regionach, w których szkoły przyjmują coraz więcej dzieci, wielu uczniów i uczennic nie jest w stanie nabyć podstawowych umiejętności. Dostęp do edukacji wysokiej jakości jest utrudniony z powodu braku odpowiednio wyszkolonych nauczycieli i nauczycielek oraz adekwatnej infrastruktury edukacyjnej. Zrealizowanie tego celu wymagać

będzie wzmózonych wysiłków – m.in. w Afryce Subsaharyjskiej i Azji Południowej – które powinny być nakierowane na najbardziej marginalizowane grupy społeczne, szczególnie na osoby z niepełnosprawnościami, rdzennych mieszkańców konkretnych regionów, uchodźców i ubogą ludność wiejską.

.....

➔ **Cel 5: Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt.** Nierówność płci jest zjawiskiem wciąż utrzymującym się na całym świecie. Pozbawia kobiety i dziewczęta możliwości korzystania z podstawowych praw. Wprowadzenie równości płci i wzmocnienie pozycji kobiet i dziewcząt wymaga zdecydowanych działań, w tym stworzenia ram prawnych eliminujących głęboko zakorzenioną dyskryminację na tle płciowym, która często bierze się z postaw patriarchalnych i związanych z nimi norm społecznych.

.....

➔ **Cel 6: Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i odpowiednich warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi.** Stały dostęp do wody jest kluczowy dla zdrowia ludzi, zrównoważonego środowiska (tzn. korzystania z zasobów naturalnych przy jednoczesnej dbałości o nie) i dobrej koniunktury. Obecnie ponad 2 miliardy osób zagrożonych jest niedoborami wody, które będą się nasilać wskutek przyrostu naturalnego i zmian klimatu. Zapewnienie powszechnego dostępu do czystej wody pitnej czy odpowiednich warunków sanitarnych i higienicznych jest kluczowe dla osiągnięcia dalszych postępów w zakresie zdrowia, edukacji i eliminowania ubóstwa.

.....

➔ **Cel 7: Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie.** Realizacja tego celu wymaga zarówno poszerzenia dostępu do energii elektrycznej i czystych paliw oraz technologii, jak również wprowadzenia wydajniejszych metod korzystania z energii oraz upowszechnienia odnawialnych źródeł energii. Niezbędne do tego jest zwiększenie nakładów finansowych i wdrożenie sprzyjających rozwiązań politycznych. Ważna jest również gotowość do stosowania nowych technologii na o wiele szerszą niż obecnie skalę.

.....

➔ **Cel 8: Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi.** Realizacja tego celu pozwoli zwiększyć nakłady na szkolnictwo, służbę zdrowia, konsumpcję indywidualną, transport czy dostęp do wody

i infrastruktury energetycznej. Rozwój gospodarczy może polepszyć sytuację na rynku pracy, choć nie zawsze jest on zrównoważony w krajach nadmiernie eksploatujących pozostające w ich dyspozycji zasoby naturalne, przez co skutki degradacji środowiska przerzucane są na przyszłe pokolenia.

.....

➔ **Cel 9: Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność.** Czynniki te mogą pomóc poszczególnym krajom zwalczać ubóstwo poprzez tworzenie nowych miejsc pracy, pobudzanie rozwoju gospodarczego czy zachęcanie do budowy lub ulepszania obiektów kluczowych dla świata biznesu i społeczeństwa.

.....

➔ **Cel 10: Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.** Nierówności w dochodach zmniejszyły się w wielu krajach, które doświadczyły zrównoważonego wzrostu gospodarczego, natomiast zwiększyły się tam, gdzie takiej tendencji nie odnotowano. Konieczne jest, by każdy człowiek mógł korzystać z inkluzywnego postępu gospodarczego, opartego na trzech filarach zrównoważonego rozwoju – ekonomicznym, społecznym i środowiskowym. Uwzględnianie potrzeb osób pokrzywdzonych i grup marginalizowanych powinno stać się powszechną zasadą stosowaną w politykach dążących do zmniejszenia nierówności.

.....

➔ **Cel 11: Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu.** Nigdy wcześniej miasta nie rozwijały się szybciej. Ich mieszkańcy przewyższyli liczebnie populację ludności wiejskiej i w 2015 roku niemal 4 miliardy ludzi – 54% ogółu populacji ludzkiej – mieszkała w miastach. Prognozuje się, że do roku 2030 liczba ta wzrośnie do 5 miliardów. Gwałtowna urbanizacja niesie ze sobą olbrzymie wyzwania, w tym takie problemy jak: rosnąca grupa mieszkańców dzielnic nieformalnych (tzw. slumsów), nasilające się zanieczyszczenie powietrza, niewystarczający dostęp do usług i infrastruktury czy też niekontrolowany rozwój miast – wszystko to powoduje, że stają się one coraz bardziej podatne na kataklizmy.

.....

➔ **Cel 12: Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji.** Zrównoważona produkcja wykorzystuje mniejsze zasoby przy takim samym efekcie ekonomicznym, a zrównoważona konsumpcja ogranicza potrzebę nadmiernej eksploatacji zasobów. Jednak przez pierwszą dekadę XXI wieku

wartość wskaźnika śladu materiałowego, który odzwierciedla ilość surowców wydobytych w celu zaspokojenia popytu konsumpcyjnego, wzrastała w skali globalnej, podobnie jak ilość materiałów wykorzystanych w procesach produkcyjnych.

.....

➔ **Cel 13: Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianie klimatu i jej skutkom.** W 2016 roku globalna temperatura nadal rosła ustanawiając nowy rekord w wysokości 1,1°C powyżej wartości odnotowanej w epoce przedindustrialnej. Całkowita powierzchnia lodu morskiego na Ziemi spadła w 2016 roku do 4,14 milionów km², co jest drugim od końca wynikiem w historii pomiarów. Stężenie dwutlenku węgla w atmosferze wyniosło 400 cząsteczek na milion. Na dużej części globu dominowały warunki suszy, do czego przyczynił się prąd El Niño. To powoduje podniesienie się poziomu wód morskich i wzrost globalnej temperatury, ale także inne ekstremalne zjawiska pogodowe, np. zanik raf koralowych. Zmiany te oddziałują na wszystkich ludzi, choć najbardziej szkodzą osobom najuboższym i marginalizowanym grupom społecznym.

.....

➔ **Cel 14: Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony.** Oceany pokrywają niemal ¾ powierzchni naszej planety – stanowią największy ekosystem na Ziemi. Dostarczają bezcenne usługi ekosystemowe: wytwarzają połowę tlenu, którym oddychamy, stanowią rezerwuár zasobów morskich i funkcjonują jako regulator klimatu. Zakwaszenie i zanieczyszczenie wód oraz nadmierne połowy zagrażają ochronie oceanów. Najbardziej zagrożone są małe wyspy wchodzące w skład państw rozwijających się.

.....

➔ **Cel 15: Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustynnienie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej.** Chronione oraz przywracane ekosystemy przyczyniają się do łagodzenia skutków zmiany klimatu, działalności człowieka i coraz częstszych klęsk żywiołowych. Ponadto zdrowe ekosystemy są źródłem licznych korzyści: czystego powietrza, wody, pożywienia, surowców, leków itd. Od 1998 do 2013 roku 1/5 powierzchni lądów pokrytych roślinnością stale zmniejszała swoją produktywność. Degradacja gleby stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa i rozwoju wszystkich państw świata.

.....

➔ **Cel 16: Promować sprawiedliwe, pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne, sprzyjające włączeniu społecznemu instytucje.** W ostatnich latach wzrosła liczba konfliktów zbrojnych, w tym tych najbardziej intensywnych, czego skutkiem była zwiększona liczba ofiar wśród ludności cywilnej, a miliony osób zmuszone były do opuszczenia swoich domów. Z danych wynika, że przemoc jest silniejsza w państwach o dużych nierównościach w dochodach społeczeństwa. W biedniejszych krajach i regionach dochodzi do handlu ludźmi i większej korupcji. Reakcją na te zjawiska jest opracowywanie nowych roz-

Spotkanie organizacji działającej na rzecz wzmocnienia młodzieży, MANTHOC, Peru, 2017

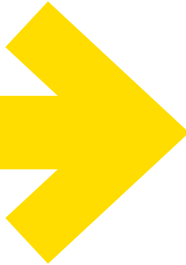

wiązań prawnych i instytucjonalnych – np. dostępu do informacji i promowanie praw człowieka – które jednak nie zawsze są skutecznie wdrażane.

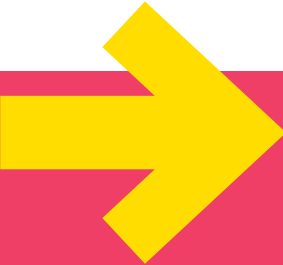
.....

➔ **Cel 17: Wzmocnić sposoby wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.** Realizacja celów zapisanych w Agendzie wymagać będzie zarówno spójnych rozwiązań politycznych oraz zapewnienia na wszystkich szczeblach i przez wszystkie strony odpowiednich warunków dla działań promujących zrównoważony rozwój, jak i wzmocnienia Globalnego Partnerstwa na rzecz Zrównoważonego Rozwoju.

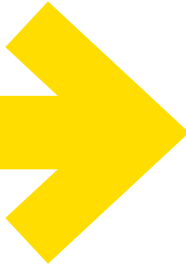

ZACZNIJMY!

Podziel klasę na grupy i każdej z nich rozdaj kartkę z innym Celem Zrównoważonego Rozwoju wraz z jego opisem. Uczniowie i uczennice nie powinni wiedzieć, jakie cele otrzymały pozostałe grupy. Zadaniem młodzieży jest przygotowanie bezsłownej prezentacji wylosowanego celu (to może być pantomima, rysunek lub scenka) – tak jak w grze w kalambury. Reszta grup stara się zgadnąć, o jaki cel chodzi i nazwać go. Każda grupa, która odgadnie jako pierwsza przedstawiany cel, otrzymuje jeden punkt. Każdy odgadnięty cel zostaje zapisany na tablicy. Po odgadnięciu i zapisaniu przez młodzież wszystkich celów, możesz przeprowadzić krótką dyskusję, zadając pytania:

- Czy obecność tych właśnie celów w Agendzie 2030 kogoś zaskoczyła?
- Które z tych celów szczególnie warto byłoby zrealizować w waszej miejscowości? Dlaczego?

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Wybierz wraz z młodzieżą 1-3 Cele Zrównoważonego Rozwoju szczególnie ważne w waszej miejscowości. Podzielcie się na kilka mniejszych grup. Każdej grupie daj dużą kartkę (np. flipchart). Kartka powinna być przedzielona na pół. Zadaniem grupy jest narysowanie i opisanie po lewej stronie kartki lokalnej „mapy marzeń”. Lokalna „mapa marzeń” to obraz takiej rzeczywistości, w której wybrane cele zrównoważonego rozwoju są w pełni zrealizowane.

- Jak będzie wyglądała taka rzeczywistość?
- Co się zmieni?
- Co będzie w niej innego niż jest teraz?

Po narysowaniu „mapy marzeń” powiedz każdej grupie, że teraz jej zadaniem jest napisanie po prawej stronie kartki co najmniej 12 sposobów na działania, które spowodują urzeczywistnienie „mapy marzeń”. Pomysły należy wymyślać metodą burzy mózgów, czyli bez oceniania i szczegółowych analiz. Motywuj młodzież do zapisywania dużej liczby pomysłów – często najbardziej innowacyjne i ciekawe rozwiązania pojawiają się dopiero, gdy wymienimy pomysły konwencjonalne. Gdy wszystkie grupy skończą, zawieście „mapy marzeń” i obejrzyjcie je. Odczytajcie pomysły na działania i wspólnie wybierzcie kilka, które są waszym zdaniem najbardziej realistyczne.

Międzypokoleniowa rozmowa o przyszłości

Rozmowa o Celach Zrównoważonego Rozwoju to rozmowa o naszych wartościach i codziennym życiu. Nie trzeba znać specjalistycznego języka i być na bieżąco z najnowszymi wynikami badań, aby się w nią włączyć. Rozmowę o Celach Zrównoważonego Rozwoju możesz zacząć od pokazania młodzieży krótkich filmów zrealizowanych przez Amnesty International, w których najstarsze i najmłodsze pokolenie zastanawia się wspólnie nad globalnymi wyzwaniami.

- Międzypokoleniowe rozmowy o migracji:
<https://youtu.be/5QU-JTLyQIY>
- Międzypokoleniowe rozmowy o nierównościach:
<https://youtu.be/wZQN7BHhLuA>
- Międzypokoleniowe rozmowy o pokoju i sprawiedliwości społecznej: <https://youtu.be/HLUHmGjflGY>
- Międzypokoleniowe rozmowy o ubóstwie:
<https://youtu.be/hljQPyPetl8>
- Międzypokoleniowe rozmowy o zmianach klimatu:
<https://youtu.be/cZgf5wowQKM>

MIGRACJE A CELE ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

W 2017 roku liczba migrantów i migrantek na świecie sięgnęła 257,7 milionów, co stanowiło ok. 3,4% ogółu populacji globalnej. Migracje oddziałują na wszystkie aspekty rozwoju gospodarczego i społecznego danego kraju stanowiąc kluczowy czynnik w realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju. Migranci i migrantki mogą przyczyniać się do rozwoju gospodarczego i zwiększonych inwestycji w krajach ich pochodzenia oraz zapełniać luki na rynku pracy w krajach docelowych. To wieloaspektowe zjawisko, które może pomóc w zwalczaniu ubóstwa – nie tylko samych migrantów i migrantek, ale także ich rodzin i środowiska, z którego się wywodzą.

Agenda 2030 wprost odnosi się do migracji i dostrzega potencjał gospodarczy, jaki daje obecność migrantów i migrantek. Są oni wspomniani w:

- Celu 8 traktującym o wzroście gospodarczym i godnej pracy,
- Celu 16, gdzie poruszane są kwestie związane z handlem ludźmi,
- Celu 10, gdzie znajduje się wezwanie do zmniejszenia kosztów przekazów pieniężnych,
- dalszej części Celu 10, gdzie mówi się o tym, by ułatwiać „bezpieczną, regularną i odpowiedzialną migrację” oraz wdrażać „dobrze zarządzane polityki migracyjne”.

Uchodźca/uchodźczyni (25,4 miliona osób) – osoba, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojego pochodzenia lub koloru skóry, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej zmuszona była opuścić kraj pochodzenia oraz która z powodu tych obaw nie może lub nie chce korzystać z ochrony swojego kraju. Główne przyczyny uchodźstwa to wojna i przemoc na tle etnicznym, plemiennym lub religijnym. 85% uchodźców przebywa w krajach o niskich lub średnich dochodach (3,5 mln w Turcji, 1,4 mln w Pakistanie, 2,9 mln w Jordanii, 1,4 mln w Libanie).

Przesiedlenie – możliwość zapewnienia ochrony tym uchodźcom, którzy są najbardziej narażeni na naruszenie ich praw – np. ofiary tortur lub kobiety, którym grozi wykorzystanie seksualne. UNHCR (Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców) dokonuje oceny, czy dana osoba spełnia kryteria przynależności do grupy osób „szczególnie wrażliwych” i czy pilnie wymaga przeniesienia do innego państwa, które będzie mogło zapewnić jej odpowiednią ochronę.

Osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową (3,1 miliona osób) – osoba, która opuściła kraj pochodzenia w poszukiwaniu pomocy i ochrony międzynarodowej, ale której wniosek o objęcie ochroną międzynarodową nie został jeszcze rozpatrzony. Każda osoba ubiegająca się o ochronę musi udowodnić, że żywiona przez nią obawa przed prześladowaniami w kraju pochodzenia ma realne podstawy.

Osoby wewnętrznie przesiedlone (40 milionów osób) – osoby, które zostały zmuszone do opuszczenia swoich domów z powodu wojny lub klęsk żywiołowych, choć nigdy nie przekroczyły żadnej granicy międzypaństwowej. Jednostki te poszukują bezpieczeństwa w pobliskich miastach, szkołach, osadach, obozach, a nawet w lasach lub na polach.

Migrant/migrantka ze względów ekonomicznych – osoba, która przenosi się z jednego państwa do drugiego, by tam zamieszkać i znaleźć zatrudnienie. Migranci i migrantki mogą chcieć podjąć pracę lub dołączyć do, mieszkającej już w danym miejscu, rodziny. Wiele migrantów i migrantek przemieszcza się z kilku przyczyn na raz. Mianem emigrantów określamy osoby wyjeżdżające z danego kraju, natomiast imigrantami są osoby, które do jakiegoś kraju przyjeżdżają.

Na świecie są 193 państwa i ponad 25,4 milionów uchodźców. Ponad połowa z tych osób – prawie 13 milionów – znajduje się w zaledwie dziesięciu krajach. Kraje przyjmujące tak duże grupy uchodźców i uchodźczyń, nie są w stanie zapewnić im właściwej ochrony. Wielu uchodźców i uchodźczyń żyje w skrajnym ubóstwie, bez dostępu do podstawowych świadczeń i nadziei na przyszłość. Nie dziwne więc, że tylu z nich desperacko pragnie przenieść się gdzieś indziej, a część wyrusza w ryzykowną podróż do lepszego życia. Jeśli wszystkie państwa lub ich większość zaczęłyby działać w duchu sprawiedliwego podziału odpowiedzialności za przyjmowanie uchodźców i uchodźczyń, nigdzie nie wystąpiłby problem radzenia sobie ze zbyt dużą liczbą osób potrzebujących ochrony. „Mechanizm sprawiedliwego podziału” można oprzeć na kryteriach racjonalnych jak np. wskaźnik PKB, wielkość populacji i poziom bezrobocia w danym kraju.

ZACZNIJMY!

Podziel klasę na grupy i każdej z nich rozdaj kartkę z innym Celem. Zrób z klasą przegląd wydarzeń XIX, XX i XXI wieku, w których Polacy i Polki migrowali po świecie. Te wydarzenia mogą dotyczyć różnych typów migracji (np. uchodźstwo, migracja ekonomiczna). Rozdaj kartki z nazwami różnych okresów migracyjnych w historii Polski: Wielka Emigracja po Powstaniu Listopadowym, emigracja związana z wielkim kryzysem z przełomu lat 20. i 30., migracje związane z wybuchem I i II wojny światowej, emigracja z Polski związana z wydarzeniami marca 1968 roku, emigracja solidarnościowa okresu stanu wojennego, migracje po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej. Przygotuj też kartki z nazwiskami Polaków i Polek – znanych migrantów i migrantek: Maria Curie-Skłodowska, Fryderyk Chopin, Ignacy Paderewski, Władysław Sikorski, Sławomir Mrożek, Czesław Miłosz, Marcin Gortat, Robert Lewandowski, Jerzy Giedroyc, Józef Czapski, Maciej Zaremba Bielawski.

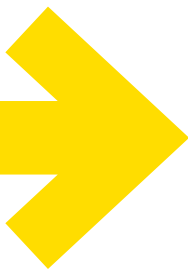
Zadaniem klasy jest opracowanie (w mniejszych grupach) przyczyn i charakterystyk danych okresów migracyjnych – warto, by było to grupowe zadanie domowe.

W kolejnej fazie działania wykorzystane zostaną kartki z nazwiskami znanych migrantów i migrantek. Zaproponuj klasie pracę w tych samych grupach zadaniowych. Rozdaj losowo kartki z nazwiskami. Poproś grupy o przygotowanie plakatów, w których zawarte zostaną informacje/odpowiedzi na pytania:

- Czego mogli potrzebować w nowym kraju, aby się zaadaptować?
- Czego potrzebowali od państwa, do którego przyjechali?
- Czego potrzebowali od społeczeństwa przyjmującego?

W ramach podsumowania omówcie z klasą kwestie związane z zachowaniem własnej kultury i tradycji na emigracji. Przedstaw w skrócie cztery strategie akulturacyjne. Warto oprzeć się na tekście ***Dobre praktyki związane z migracjami*** Marty Siciarek, który można znaleźć tutaj:

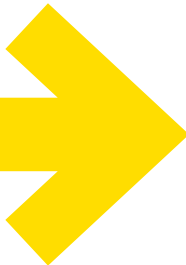
https://migracje.ceo.org.pl/sites/migracje.ceo.org.pl/files/m_iv_tekst_2_dobre_praktyki_2-2.pdf

Na zakończenie aktywności zaprosz grupę do refleksji na temat tego, czego mogą potrzebować osoby przyjeżdżające do Polski. Na ile sytuacja zmieniła się bądź nie od czasu emigracji osób wskazanych w ćwiczeniu? Czy potrzeby będą podobne, czy różne? Zastanówcie się wspólnie, jak wasza społeczność mogłaby odpowiedzieć na te potrzeby. Jakie rozwiązania możecie zaproponować?

Droga migrantów i migrantek przez Meksyk, Sergio Ortiz, Amnesty International, 2018

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

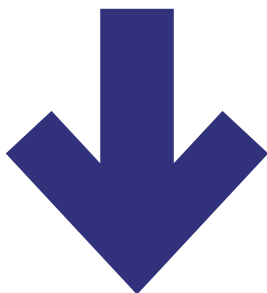
Zastanów się z młodzieżą, kto z waszej rodziny lub najbliższego otoczenia ma doświadczenie migracji ekonomicznej tzn. zmieniał kraj zamieszkania, aby pracować za granicą. To może być osoba, która przeprowadziła się do Polski z innego kraju albo osoba z Polski, która na wiele lat wyjechała za granicę. To może być także uczeń lub uczennica z waszej szkoły mający doświadczenie mieszkania za granicą, bo ich rodzice przeprowadzili się ze względów ekonomicznych. Przeprowadźcie z tymi osobami wywiady, aby zapytać o różne aspekty migracji z perspektywy ich doświadczenia. Postarajcie dowiedzieć się:

- Co motywowało ich do wyjazdu z kraju?
- Kto i jak podjął decyzję o wyjeździe?
- Jakie obawy wiązały się migracją? Jakie marzenia?
- Jakie korzyści uzyskali dzięki zmianie miejsca zamieszkania?
- Co było dla nich największymi wyzwaniami w kraju, do którego przyjechali?
- Z jakimi stereotypami odnoszącymi się do swojego pochodzenia się spotkali?

Przedstawcie w klasie informacje zebrane podczas wywiadów i podyskutujcie o różnych motywacjach do migracji i różnych doświadczeniach migracyjnych. Podczas omówienia możesz zwrócić uwagę na kwestię dobrowolności migracji: czasem wyjazd jest koniecznością – aby zapewnić sobie bezpieczeństwo fizyczne, innym razem może być konieczny, by uniknąć biedy i poprawić warunki życia. Dzieci zazwyczaj nie mają udziału w decyzji o wyjeździe, decyzje podejmują dorośli, rzadko konsultując lub przygotowując na nią najmłodszych. Zdarza się, że nadzieje i marzenia związane z życiem w kraju docelowym nie spełniają się: trudno dostać pracę adekwatną do kwalifikacji, a ze względu na różnicę kulturową i językową codzienne życie przysparza niespodziewanych trudności. W dyskusji możesz wprowadzić pojęcia stereotypu i uprzedzeń oraz pokazać, jak niekorzystnie mogą wpływać na możliwości migrantów i migrantek na rynku pracy.

Uchodźcy i uchodźczynie Rohingja uciekający przed prześladowaniami w Mjanmie, Andrew Stanbridge, Amnesty International, Bangladesz, 2016

ŹRÓDŁA DANYCH:

- Platforma o Celach Zrównoważonego Rozwoju prowadzona przez UNIC Warsaw, <http://www.un.org.pl>
- Raporty Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), UNHCR Mid-Year Trends 2017, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- Raporty Międzynarodowej Organizacji ds. Migracji (IOM), <https://migrationdataportal.org>

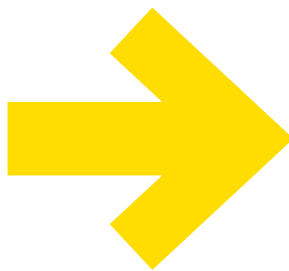
PROPONOWANA LITERATURA:

- *Rozwój? Nie szkodzi. Dobre życie dla wszystkich według Celów Zrównoważonego Rozwoju*, broszura wydana przez Polską Zieloną Sieć, opisująca i w ciekawy sposób ilustrująca Cele Zrównoważonego Rozwoju, http://globalnepoludnie.pl/IMG/pdf/Dobre_z_ycie_dla_wszystkich_wedlug_Celo_w_Zro_wnowaz_onego_Rozwoju.pdf
- *Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030*, tekst rezolucji przyjętej przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 25 września 2015 r., http://www.unic.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf
- *Mapy i dane statystyczne imigrantów i służb migracyjnych Polski*, rządowa strona w atrakcyjny graficznie i interaktywny sposób pokazująca liczbę migrantów i migrantek w Polsce w podziale m.in. na województwa, wiek, płeć, kraje pochodzenia oraz dokumenty pobytowe, <https://migracje.gov.pl>
- *Społeczno-polityczny kontekst współczesnych migracji* w: „Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi. Pakiet materiałów edukacji praw człowieka”. Rozdział w publikacji Amnesty International przystępnie opisujący współczesne zjawiska migracyjne oraz zawierający scenariusze do pracy z młodzieżą, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/07/Wszyscy-ludzie-rodza-sie-wolni-i-rowni-pakiet-materialow-edukacji-praw-czlowieka.pdf>
- *E-globalna – baza scenariuszy zajęć o edukacji globalnej*, <http://e-globalna.edu.pl>

POMYSŁY NA ZAJĘCIA DOTYCZĄCE PRAW CZŁOWIEKA I MIGRACJI W POWIĄZANIU Z POSZCZEGÓLNYMI CELAMI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Cel 1 i Cel 10:

**Wyeliminowanie
ubóstwa
Zmniejszenie
nierówności**

Migracje to doskonała strategia ograniczania ubóstwa, ma zdecydowanie pozytywne oddziaływanie na dochody i inne obszary rozwoju. Wzmocniona imigracja nie prowadzi do wzrostu poziomu ubóstwa w krajach docelowych; co więcej imigranci i imigrantki często wnoszą wartość dodaną także do go-

spodarki kraju pochodzenia. Oznacza to, że przyczyniają się do rozwoju, innowacyjności i wzrostu dobrobytu w kraju docelowym. Zapewnienie im odpowiednich możliwości pobytowych i pracy zapobiega pogłębianiu się ubóstwa i marginalizacji społecznej osób migrujących.

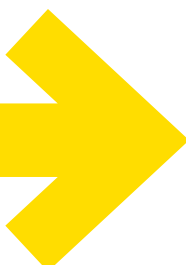
Ważne liczby

- W 2016 roku 766 milionów ludzi, w tym 385 milionów dzieci, żyło za mniej niż 1,90 USD (ok. 8 PLN) dziennie (UNDP, 2016);
- 1% populacji posiada połowę globalnego bogactwa;
- Uboższa połowa populacji świata posiada tyle, ile wynosi majątek 85 najbogatszych ludzi na Ziemi;
- 7 na 10 osób żyje w krajach, w których nierówności gospodarcze pogłębiły się w ostatnich trzydziestu latach;
- 3% populacji świata to migranci i migrantki; 9 na 10 z nich opuściło swój kraj pochodzenia w poszukiwaniu lepszej pracy i zarobków – to trend, który odzwierciedla występujące między poszczególnymi krajami olbrzymie różnice w dochodach.

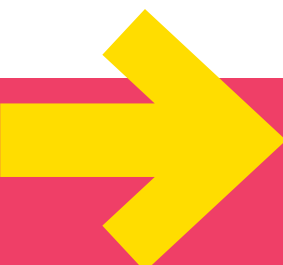
Migracja międzynarodowa to wyrazisty symbol globalnej nierówności, czy to pod względem dochodów, sytuacji na rynku pracy, czy możliwości zapewnienia bezpiecznego życia. Nierówność – tak jak i ubóstwo – ma wiele wymiarów. Są to np. nierówności w dostępie do władzy, pracy, edukacji, kultury, awansu społecznego.

Ważne fakty

- Większość migrantów i migrantek to nie są najubożsi mieszkańcy najbiedniejszych krajów, gdyż ci nie mają odpowiedniego kapitału – finansowego, ludzkiego i społecznego – by migrować.
- Migranci i migrantki czerpią korzyści z migracji. Nawet jeśli w krajach docelowych muszą stawić czoło wysokim wymogom rynkowym i społecznym, wyjazd za granicę zazwyczaj wiąże się ze znacznym wzrostem dochodów. Z kolei rodziny pozostałe w krajach pochodzenia mogą podnieść stopę życiową dzięki przysyłanym pieniądzą.
- Pozytywne oddziaływanie migracji na rozwój i zmniejszanie nierówności zależy od rozwiązań politycznych wprowadzanych w krajach pochodzenia i w krajach docelowych. Imigracja w wielu państwach stała się kwestią wrażliwą i wywołującą podziały – obywatele krajów docelowych obawiają się zmian społecznych, jakie mogą powstać na skutek pojawienia się migrantów i migrantek, niemniej część krajów odczuwa niedobór siły roboczej i brak równowagi demograficznej wywołanej starzeniem się społeczeństw, a imigracja może przyczynić się do rozwiązania tych problemów.
- Zamykanie granic nie jest rozwiązaniem. Ludzie wciąż będą starać się opuścić państwa, w których nie mogą budować swojego życia. Stale będą szukać „lepszego życia”. Powinno się stworzyć bezpieczne i legalne drogi dla uchodźców i uchodźczyń, by nie musieli pokonywać mórz w przepelnionych łodziach lub maszerować setki kilometrów z dziećmi i całym dobytkiem. Dzięki temu mniej osób będzie ryzykować życie i zdrowie.

ZACZNIJMY!

Proponujemy realizację dwóch lekcji na podstawie scenariuszy dotyczących Celów Zrównoważonego Rozwoju nr 1 i 10 pt. ***Koniec z ubóstwem na świecie*** oraz ***Równość podstawą rozwoju!***

Opis lekcji dot. Celu nr 1:

scenariusz dotyczy pierwszego Celu Zrównoważonego Rozwoju:

Wyliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie.

Podczas lekcji młodzież zastanowi się, czym jest ubóstwo, jakie są jego przyczyny i konsekwencje, a także, jakie są zalety i wady poszczególnych rozwiązań na rzecz ograniczania i likwidowania ubóstwa. Uczniowie i uczennice będą m.in. analizować mapy i wykresy dot. zagadnienia.

Czas trwania lekcji: 45 minut

Autorka: Elżbieta Krawczyk

Link: <http://www.e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1209>

Opis lekcji dot. Celu nr 10:

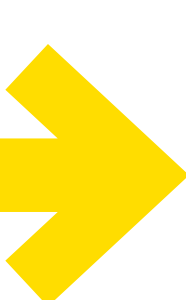
lekcja dotyczy dziesiątego Celu Zrównoważonego Rozwoju, który brzmi: **Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.**

Młodzież zastanowi się nad rodzajami i przyczynami nierówności na świecie, sposobami ich mierzenia i niwelowania. Będzie także doskonalić umiejętność analizy danych i wyciągania wniosków.

Czas trwania lekcji: 45 minut

Autorka: Elżbieta Krawczyk

Link: <http://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1211>

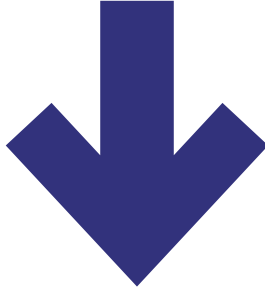

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Przygotuj dwa duże arkusze papieru typu flipczart i umieść je w sali w ten sposób, by wygodnie można było po nich pisać (np. na podłodze lub na ścianie). Jeden arkusz zatytułuj „Korzyści” a drugi „Wyzwania”. Zaproś klasę do pracy indywidualnej – każda osoba ma możliwość podejścia do arkuszy i zapisania swoich przemyśleń. Poproś młodzież, aby zastanowiła się, jakie korzyści może czerpać z życia z w społeczeństwie różnorodnym i międzykulturowym. Czego może się dowiedzieć, nauczyć dzięki kontaktowi z różnorodnością społeczną. Na drugim arkuszu młodzież może zapisać, co jest dla niej wyzwaniem i trudnością w kontakcie z różnorodnością społeczną i międzykulturowością. Po zapisaniu obu arkuszy rozpocznijcie dyskusję na temat wyobrażeń związanych z wyzwaniami i korzyściami. Warto zacząć od korzyści i przedyskutować ich znaczenie dla osób uczestniczących w ćwiczeniu. W drugiej kolejności zajmijcie się wyzwaniami – również rozpocznijcie od wyjaśnienia, co one oznaczają. W następnej kolejności zastanówcie się, co możecie zrobić, by przezwyciężyć te wyzwania. Listę opracowanych działań zapiszcie na trzecim arkuszu. Zachowajcie go do dalszej pracy w projekcie.

Na arkuszu dotyczącym wyzwań mogą zostać zapisane obawy wobec różnorodności, a także stereotypowe bądź nawet rasistowskie sformułowania. Ważne, by dać osobom uczestniczącym możliwość wyrażenia nie tylko pozytywnych emocji związanych z omawianym tematem, ale również negatywnych, w tym strachu i obaw. Zadaniem osoby prowadzącej jest omówienie wszystkich zapisanych treści oraz wskazanie, w którym miejscu pojawia się mowa nienawiści/rasizm/ stereotypy i dlaczego nie warto kierować się uprzedzeniami i lepiej wyjść poza taki sposób myślenia.

Więcej informacji o Celach Zrównoważonego Rozwoju 1 i 10 możesz znaleźć na stronie internetowej UNIC Warsaw: <http://www.un.org.pl>.

ŹRÓDŁA DANYCH:

- **Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (UNDP):**
UNDP Support to the Implementation of the Sustainable Development Goals (Wsparcie wdrożenia Celów Zrównoważonego Rozwoju przez Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju),
<http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/sustainable-development-goals/undp-support-to-the-implementation-of-the-2030-agenda/>

PROPONOWANA LITERATURA:

- ***Szanuj moje prawa, szanuj moją godność. Moduł 1 – Ubóstwo i prawa człowieka***, pakiet materiałów wydanych przez Amnesty International dotyczący związku pomiędzy ubóstwem i prawami człowieka. Zawiera ważne informacje pozwalające przygotować się do zajęć na ten temat oraz scenariusze ćwiczeń wraz z omówieniem,
https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/06/E4HD_prawa-czlowieka-i-ubostwo.pdf.pdf

Dzieci rysujące swoje doświadczenia migracji, Enfants en voyage project, Maroko, 2014

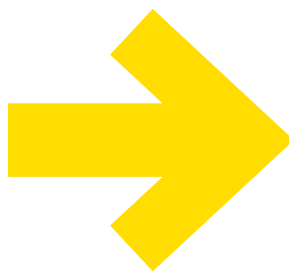

Przeprawa na Lesbos, Amnesty International, 2016

Cel 8:

Godna praca i wzrost gospodarczy

Migracje, a w szczególności przekazy pieniężne robione przez migrantów i migrantki, mogą przyczynić się do wzrostu gospodarczego w krajach pochodzenia. Z drugiej strony migrantki i uchodźczynie bywają odwodzone od podejmowania pracy, mogą ztracać swoje kompetencje lub mieć mniejsze niż mężczyźni możliwości pracy w zawodach zgodnych z aspiracjami i kwalifikacjami zdobytymi w kraju pochodzenia. Migrantki mające specjalistyczne wykształcenie i umiejętności bywają kierowane do zajęć tradycyjnie przypisywanych kobietom np. opiekuńczych i sprzątających. Takie zajęcia są gorzej płatne bądź społecznie postrzegane jako mniej wartościowe niż inne profesje. Przy braku odpowiednich regulacji prawnych i klimatu sprzyjającego zatrudnianiu migrantów i migrantek, bywają oni narażeni na naruszania praw pracowniczych oraz wykorzystywanie przez pracodawców i pośredników pracy.

Ważne liczby

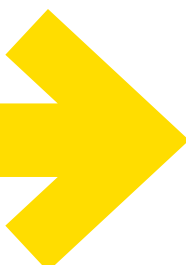
- W skali globalnej pracownicy migrujący stanowią 4,4% ogółu zatrudnionych.
- Szacuje się, że przekazy pieniężne transferowane przez migrantów do krajów rozwijających się sięgnęły w 2015 roku ok. 441 miliardów USD, co stanowiło niemal trzy razy tyle, ile wynosiły oficjalne wydatki na pomoc rozwojową. Ten napływ gotówki przekłada się w 25 krajach rozwijających się na ponad 10% PKB.
- Przyjmuje się, że więcej niż 1/3 wszystkich migrujących to osoby wykwalifikowane. Słabo wykwalifikowani pracownicy często napotykają gorsze warunki pracy i muszą ponosić wyższe koszty migracji za pracę, doświadczają także naruszania ich praw. W ich wypadku bardziej prawdopodobne jest też, że mają nieuregulowany status. Około 1/5 wszystkich migrantów i migrantek międzynarodowych (ok. 50 milionów osób) nie ma zezwolenia na pracę.

- Według Międzynarodowego Biura Pracy niewyjaśnione różnice płacowe w Europie sięgają 11,3% i prawdopodobnie można je przypisać zjawiskom dyskryminacyjnym, np. dyskryminacji migrantów i migrantek przez pracodawców, trudnościom we właściwym rozpoznaniu kwalifikacji, problemom w pozyskaniu reprezentacji ze strony związków zawodowych.

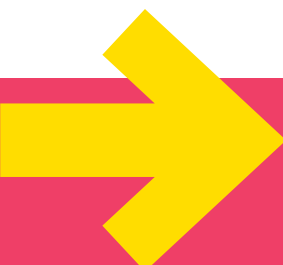
Zatrudnianie migrantów i migrantek często wywołuje negatywny stereotyp: „migranci zabierają nam nasze miejsca pracy”. To złożone zagadnienie i mogą być z nim związane tak korzyści, jak i koszty.

Ważne fakty

- Jeśli migranci i migrantki wrócą do krajów swojego pochodzenia, mogą przyczynić się do ich ożywienia gospodarczego inwestując oraz korzystając z nabytego za granicą kapitału społecznego zasadzającego się na posiadanych kontaktach, umiejętnościach i wiedzy.
- Migranci i migrantki są płatnikami netto (tzn. płacą więcej w podatkach i składkach społecznych niż otrzymują od państwa), co korzystnie wpływa na systemy emerytalne funkcjonujące w krajach docelowych.
- Migracja może zapewnić dostęp pracowników do wiodących sektorów gospodarki, np. usług świadczonych gospodarstwom domowym, służbie zdrowia, rolnictwu, przemysłowi budowlanemu i technologicznemu.
- Wysoko wykwalifikowani migranci mogą wzmacniać przedsiębiorczość i innowacyjność w swoich krajach, wspierając przemiany technologiczne.
- Pracownicy migrujący są bardziej narażeni na ryzyko pracy przymusowej czy dyskryminacji ze względu na rasę, wyznanie, pochodzenie etniczne, płeć i narodowość.

ZACZNIJMY!

Proponujemy realizację lekcji na podstawie scenariusza dotyczącego Celu Zrównoważonego Rozwoju nr 8 pt. **Godna praca dla wszystkich – cel dla naszego pokolenia.**

Opis lekcji:

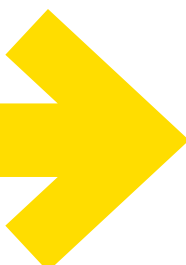
lekcja dotyczy 8 Celu Zrównoważonego Rozwoju:

Wzrost gospodarczy, pełne zatrudnienie i godna praca do 2030 roku. Podczas lekcji uczniowie i uczennice dowiedzą się, że godna praca jest prawem człowieka i podyskutują o tym, jak to prawo urzeczywistnić. Następnie, na podstawie informacji i przemyśleń, stworzą plakat informacyjny dotyczący prawa do godnej pracy.

Czas trwania lekcji: 45 minut

Autorka: Justyna Szambelan

Link: <http://www.e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1218>

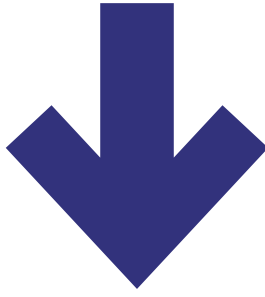

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Polecamy ćwiczenie pt. „Fakty i opinie” autorstwa Elżbiety Krawczyk i Elżbiety Kielak. Celem aktywności jest nauka odróżniania faktów od opinii oraz przygotowanie krytycznej analizy przekazów medialnych dotyczących migracji. Ćwiczenie zostało opisane w podręczniku Amnesty International ***Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi. Pakiet materiałów edukacji praw człowieka***, na str. 43 i dostępne jest tutaj: <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/07/Wszyscy-ludzie-rodza-sie-wolni-i-rowni-pakiet-materialow-edukacji-praw-czlowieka.pdf>.

W ramach omówienia warto skupić się na przekazach związanych z migracją ekonomiczną. Możesz zapytać młodzież o inne fakty lub opinie na temat migracji, szczególnie motywowanej powodami ekonomicznymi, z którymi zetknęła się w ostatnim czasie czytając gazety, oglądając telewizję, przeglądając internet lub rozmawiając ze znajomymi. Podane przez młodzież stwierdzenia zapisz na tablicy. Ustalcie wspólnie, czy są to fakty, czy opinie.

Więcej informacji o Celu Zrównoważonego Rozwoju nr 8 możesz znaleźć na stronie internetowej UNIC Warsaw: <http://www.un.org.pl>.

ŹRÓDŁA DANYCH:

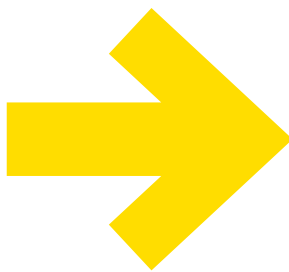
- **Międzynarodowa Organizacja Pracy (International Labour Organization – ILO)**
ILO global estimates on migrant workers,
http://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_436343/lang--en/index.htm

- **PROPONOWANA LITERATURA:**

- **Fakty i mity o uchodźcach**, <http://uchodzcy.info/infos/mity-i-fakty>

Cel 4:

Edukacja dla wszystkich

Edukacja odgrywa ważną rolę w procesie integracji społecznej, mobilności gospodarczej i w kształceniu dzieci migrantów i migrantek. W niektórych krajach jej dostępność bywa uzależniona od posiadania obywatelstwa i pozwolenia na pobyt stały. Migracje ułatwiają dostęp do edukacji sprawiając, że dzieci migrantów i migrantek mają szanse zdobyć wykształcenie wyższe niż ich rodzice, a dzięki temu przyczynić się zmniejszania nierówności społecznych. Edukacja dzieci z doświadczeniem migracji dla wielu systemów edukacyjnych jest wyzwaniem ze względu na nieprzystosowanie szkół i kadry nauczycielskiej do pracy z dziećmi mówiącymi innym językiem i pochodzących z różnych kultur.

Ważne liczby

- Około 10% ludności Unii Europejskiej urodziło się w kraju innym niż ten, w którym przebywają. Dzieci w wieku poniżej 15 lat stanowią 5% tej grupy.
- Dzieci migranckie (migranci i migrantki w pierwszym, drugim lub późniejszym pokoleniu) osiągają gorsze wyniki i opuszczają szkołę częściej niż ich miejscowi rówieśnicy.
- Zaledwie 1% uchodźców i uchodźczyń studiuje. 3,7 mln dzieci i nastolatków, których rodzice są uchodźcami i uchodźczyniami, nie chodzi do szkoły. Ta liczba pięciokrotnie przewyższa średnią na świecie. To oznacza, że dzieci uchodźców i uchodźczyń pozostają 5 razy częściej poza systemem edukacji niż dzieci niebędące uchodźcami i uchodźczyniami.
- Przysługujące migrującym dzieciom prawo do edukacji jest zapisane w wielu dokumentach, np. w Konwencji o Prawach Dziecka (1989) i Konwencji o ochronie praw migrujących pracowników i członków ich rodzin (1990).

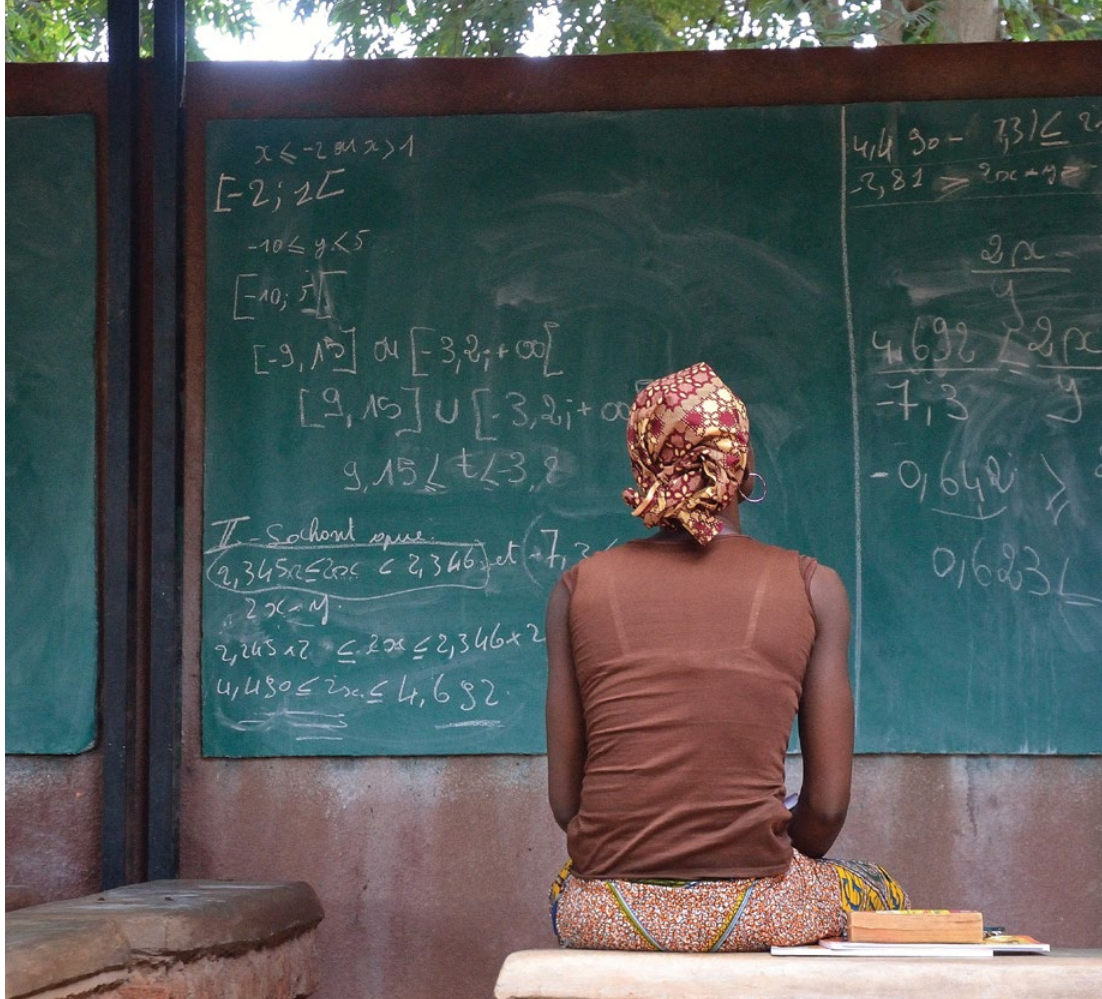
Młodzież w obozie dla uchodźców Kakuma, Richard Burton, Amnesty International, Kenia

Kwestie migracji i edukacji są złożone i wzajemnie powiązane. Dzięki migracji i edukacji ludzie mogą rozwijać umiejętności i poszerzać wiedzę, by mieć wkład w rozwój społeczny i gospodarczy zarówno kraju pochodzenia, jak i kraju docelowego. Edukacja przyczynia się do wzrostu zarobków, lepszego stanu zdrowia i zmniejszaniu nierówności, w szczególności nierówności płci oraz buduje wzrost gospodarczy.

Ważne fakty

Największe wyzwania związane z edukacją migrujących dzieci można podzielić na trzy kategorie:

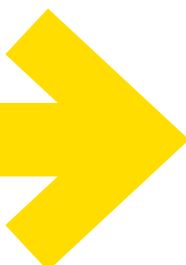
- Rozwiązania polityczne i prawne: nawet jeśli duża grupa państw daje dostęp do edukacji na szczeblu podstawowym dzieciom migrantów i migrantek o nieuregulowanym statusie, to rodzaj migracji silnie wpływa na przeszkody prawne, jakie dzieci mogą napotkać – migranci i migrantki o nieuregulowanym statusie, małoletni bez opieki, migranci i migrantki niemający dokumentów tożsamości borykają się z wieloma przeszkodami i często są narażeni na odmowę przyjęcia do szkoły.
- Różnice społeczno-gospodarcze: mogą prowadzić do segregacji w szkole, której doświadczają młodzi ludzie pochodzący z mniej uprzywilejowanych grup, co często oznacza migrantów i migrantki. Badania pokazują, że segregacja ma negatywny wpływ na postępy w nauce, powoduje częste wagary, a w efekcie porzucenie szkoły.
- Czynniki związane z językiem i systemem szkolnym: lepsza komunikacja między szkołą a migrującymi rodzinami może sprawić, że rodzice dzieci migranckich będą wspierać je w nauce języka kraju pobytu. W przypadku uczniów migrujących występuje większe prawdopodobieństwo umieszczenia w klasie o niższych standardach nauczania i słabszych średnich osiągnięciach w nauce. Uczniowie i uczennice migranczy częściej kierowani są na drogę kształcenia zawodowego niż ich rówieśnicy. Ogromną rolę w zapewnieniu edukacji wysokiej jakości odgrywają dobrze wyszkoleni i wykwalifikowani nauczyciele. Ponadto asystenci międzykulturowi mogą wesprzeć dzieci migranckie w nauce w nowej szkole, wspierając również nauczyciela, rodziców, dyrektora, kadre pedagogiczną.

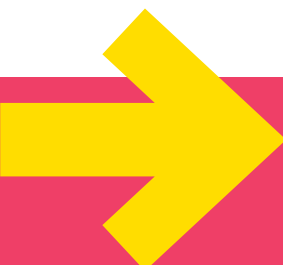
Kobieta uczestnicząca w zajęciach pisania i liczenia w Burkina Faso

Spotkanie organizacji młodzieżowej MANTHOC, Peru, 2017

ZACZNIJMY!

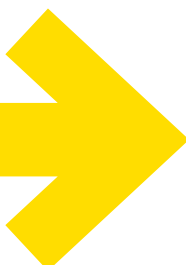

Rozpoczynając omawianie Celu nr 4 zachęcamy do przeprowadzenia lekcji pt. ***Edukacja może zmienić cały świat***, która przybliży młodzieży przyczyny nierównego dostępu do edukacji na świecie oraz zachęci do dyskusji nad możliwymi rozwiązaniami tego globalnego problemu.

Czas trwania lekcji: 90 minut

Autorka: Katarzyna Tekień

Link: <http://www.e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1202>

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Zaproponuj klasie wspólne obejrzenie filmu ***Fatima*** z serii ***Narracje Migrantów***. Film dostępny jest tutaj:

https://www.youtube.com/watch?v=-lXe8XkVf_I.

Następnie zaproś osoby do pracy w trzech mniejszych grupach, na zasadzie tzw. latających flipchartów. Rozdaj każdej grupie jeden duży arkusz papieru oraz pisaki. Arkusze wcześniej zatytułuj:

- Sytuacje, w których uczniowie i uczennice z doświadczeniem migracji mogli czuć się gorzej traktowani.
- Przyczyny gorszego traktowania w szkole.
- Jak przeciwdziałać gorszemu traktowaniu.

Wyjaśnij, że przez 5 minut każda grupa będzie miała czas na zapisanie wszystkich pomysłów dotyczących danego zagadnienia.

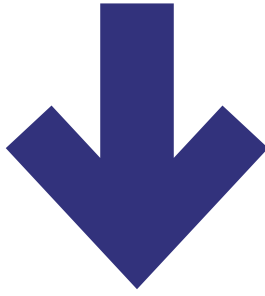
Po 5 minutach grupy zamieniają się arkuszami (zgodnie z kierunkiem ruchu wskazówek zegara) i pracują nad kolejnym zagadnieniem.

Po 5 minutach następuje kolejna zmiana. Na koniec flipcharty powinny wrócić do grupy, która się zajmowała danym zagadnieniem na początku. Zaproś grupy do odczytania tego, co zostało zapisane na ich plakatach.

W ramach podsumowania poprowadź grupową dyskusję, której efektem będzie stworzenie klasowego/grupowego „kodeksu równego traktowania w szkole”.

Więcej informacji i pomysłów na zajęcia o równym traktowaniu w szkole na podstawie filmu ***Fatima*** znajdziesz na stronie:

<http://ffrs.org.pl/aktualne-dzialania/nm/materialy-pomocnicze-do-filmow/>.

ŹRÓDŁA DANYCH:

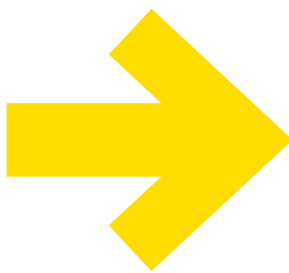
- **Education of migrant children. Education policy responses for the inclusion of migrant children in Europe**, Research Reports 2016, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR1655.html
- **Missing Out Refugee Education In Crisis**, UNHCR education report 2016, <https://www.unhcr.org/missing-out-state-of-education-for-the-worlds-refugees.html>

PROPONOWANA LITERATURA:

- **Konwencja o Prawach Dziecka** przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 20 listopada 1989 roku, <https://brpd.gov.pl/konwencja-o-prawach-dziecka>
- ***Migracja, tożsamość, dojrzewanie. Adaptacja kulturowa dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracyjnym***, <http://ffrs.org.pl/biblioteka/ksiazki/publ-migracja-2015>
- ***Jak radzić sobie z bullyingiem i dyskryminacją w szkole? Vademe-cum szkoły przyjaznej prawom człowieka***, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/publikacja_amnesty_amnesty_sppc.pdf

Cel 5:

Równość płci

Migrantki i uchodźczynie mogą doświadczyć przemocy na każdym etapie procesu migracyjnego. Zagrożenia dla kobiet związane z przemocą seksualną ujawniają się zwłaszcza w trakcie podróży, kiedy ich los zależy od przychylności napotkanych mężczyzn. Ponadto, migrantki często postrzegane są jako nadające się jedynie do prostych prac, jak np. prowadzenie domu, sprząatanie czy gotowanie. Potrzebne są działania, które zapewniłyby odpowiednie regulacje prawne i zmianę postrzegania słabo opłacanych obecnie usług. Mogłoby to doprowadzić do zmniejszenia obciążeń związanych z nieodpłatnie wykonywanymi pracami domowymi oraz podnieść dobrobyt, godność i status płatnych oraz niepłatnych pracowników domowych, w tym migrantek.

Ważne liczby

- 48% ogółu migrantów to kobiety, które opuszczają kraj swojego pochodzenia z podobnych przyczyn co mężczyźni, choć ich wybory i doświadczenia są odmienne z powodu norm kulturowych związanych z płcią, oczekiwań i nierównego traktowania.
- 50% ogółu żyjących na świecie uchodźców i uchodźczyń to kobiety i dziewczęta.
- Osoby migrujące, a zwłaszcza migrantki, cechuje wyższy wskaźnik współczynnika aktywności zawodowej (72,7%) niż obserwuje się to w przypadku osób niebędących migrantami i migrantkami (63,9%).
- 73,4% pracowników domowych to osoby migrujące.
- Kobiety, często w czasach kryzysu, jako pierwsze służą pomocą i – czy to w drodze, czy w obozach, czy w kraju pochodzenia, czy w kraju docelowym – odgrywają kluczową rolę w dbaniu o swoją wspólnotę, podtrzymywaniu jej i odbudowywaniu.

Akcja zorganizowana przez młodzież w szkole w Kętrzynie, Amnesty International, 2018

Migrujące kobiety są mniej widoczne, choć bardziej narażone na nierówne traktowanie niż mężczyźni. Częściej bywają dyskryminowane i niedoceniane na rynku pracy. Kwestia płci osób migrujących jest ważna i powinna częściej być obiektem uwagi polityk dotyczących migracji.

Ważne fakty

- Przemoc ze względu na płeć (np. zagrożenie przemocą seksualną) i dyskryminacja kobiet mogą być czynnikiem skłaniającym do migrowania i jednocześnie stanowić realne zagrożenie podczas przemieszczania się.
- Normy społeczne związane z różnymi oczekiwaniami wobec mężczyzn i kobiet wpływają na doświadczenia migrantek i mogą przyczyniać się do oferowania im pracy zgodnej z tym, co w kraju docelowym uważane jest za „kobiece zajęcie”.
- Większość niewykwalifikowanych migrantek zajmuje się pracami domowymi i opieką domową, czyli jednymi z najbardziej niedocenianych zawodów. Te wykwalifikowane i tak zatrudniane są na stanowiskach poniżej ich kwalifikacji lub opłacane gorzej niż mężczyźni.

Szkoła podstawowa w Edminson, Stephanie Foden, Amnesty International, Kanada, 2017

ZACZNIJMY!

Zachęcamy do przeprowadzenia lekcji według scenariusza przygotowanego przez Katarzynę Tekień pt. **Globalne (nie) równouprawnienie**. W czasie lekcji wyjaśnione zostaną takie zjawiska, jak globalna dyskryminacja ze względu na płeć oraz przybliżone zostaną międzynarodowe inicjatywy zmierzające do równouprawnienia kobiet i mężczyzn we wszystkich obszarach życia.

Czas trwania lekcji: 90 minut

Autorka: Katarzyna Tekień

Link: <http://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1204>

W ramach kontynuacji warto przyjrzeć się reportażom, w których głównymi bohaterkami są kobiety-migrantki albo takim tekstom, które były pisane przez migrantki. Przeanalizujcie je skupiając się na tym, co może być specyficznym doświadczeniem kobiet. Zastanówcie się, jakie wyzwania dotyczą tylko kobiet, a mężczyźni nie muszą się z nimi borykać. Warto taką lekcję przeprowadzić np. na języku polskim bądź w ramach Szkolnego Klubu Książki lub koła zainteresowań.

Polecany materiał filmowy i teksty z historiami uchodźczyń:

- Historia Lubny: <https://www.youtube.com/watch?v=zs-BzQAR524>
- Amal Nasr: historia kobiety z Syrii: <https://amnesty.org.pl/amal-nasr-historia-kobiety-z-syrii/>
- Kobiety na drodze do bezpieczeństwa: <https://amnesty.org.pl/kobiety-na-drodze-do-bezpieczenstwa/>
- Niebezpieczna podróż: historie uchodźczyń: <https://amnesty.org.pl/niebezpieczna-podroz-historie-uchodzczyzn/>
- Jeśli chcecie poznać prawdziwe znaczenie strachu, głodu, zimna – przyjdźcie tutaj: <https://amnesty.org.pl/jesli-chcecie-poznac-prawdziwe-znaczenie-strachu-glodu-zimna-przyjdziecie-tutaj/>

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Cel nr 5 dotyczy działań z obszaru równouprawnienia kobiet i mężczyzn na świecie. Warto jednak zacząć przyglądać się tej kwestii już w swoim najbliższym otoczeniu. Proponujemy więc refleksję nad tym, czym jest język równościowy i w jaki sposób można zacząć wprowadzać go w swoim codziennym życiu – to może być pierwszy krok dla młodych ludzi do zachowań równościowych. Język powinien odzwierciedlać rzeczywistość, a rzeczywistość jest różnorodna. Przedstaw klasie sentencję Ludwika Wittgensteina: *granice mego języka oznaczają granice mego świata*. Zastanówcie się wspólnie, co to zdanie dla Was oznacza. Następnie przedstaw grupie definicję języka równościowego: „język równościowy, nazywany też włączającym, jest propozycją zmiany dotychczasowego systemu języka używanego przez większość. Jego celem jest podkreślenie obecności i włączenie perspektywy osób z grup dotychczas marginalizowanych, a także tworzenie bardziej sprawiedliwych i włączających norm językowych, które odzwierciedlają różnorodność świata”*. Zaproś klasę do dyskusji na temat tej definicji. Prześledźcie ją wspólnie, wyjaśnijcie wszystkie wątpliwości. Warto również pokazać przykłady zastosowania języka równościowego w praktyce:

- Używanie męskich i żeńskich końcówek, zarówno w języku mówionym, jak i pisanim, czyli np. nauczyciele i nauczycielki, uczennice i uczniowie.
- Używanie męskich i żeńskich nazw zawodów, np. nauczyciel i nauczycielka, profesor i profesorka, lekarz i lekarka.
- Podkreślanie dorobku grup mniejszościowych, np. kobiety wywalczyły prawa wyborcze, zamiast kobiety otrzymały prawa wyborcze (chodzi o zwrócenie uwagi na sprawczość kobiet).
- Unikanie powtarzania stereotypizujących i deprecjonujących sformułowań, np. ***kochaniutka, babskie gadanie, żydowski procent***.

*Edukacja antydyskryminacyjna. Podręcznik trenerski pod redakcją Mai Branki i Dominiki Cieślukowskiej.

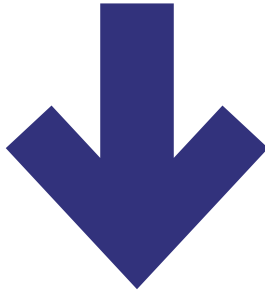
Następnie zaprosz młodzież do pracy w 5-6 osobowych grupach. Zachęć do przygotowania planów/konspektów dotyczących tego, w jaki sposób mogą zacząć stosować zasady języka równościowego w swoim życiu codziennym – w szkole, w kontaktach z kolegami i koleżankami. Możecie też wspólnie poszukać w internecie artykułów, książek, portali, blogów, w których język równościowy jest stosowany. Na zakończenie zaprosz grupy do przedstawienia swoich konspektów oraz postanowień.

Więcej o języku równościowym wraz z przykładami jego stosowania znajdziesz w publikacji **Język równościowy** wydanej przez Amnesty International:

<https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Język-rownosciowy.pdf>.

Akcja zorganizowana przez młodzież w szkole w Kętrzynie, Amnesty International, 2018

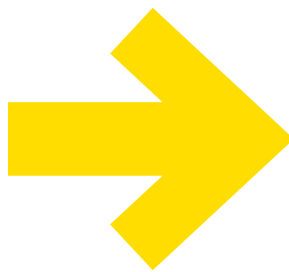
ŹRÓDŁA DANYCH:

- **UN Women, Uchodźczynie i migrantki**, <http://www.unwomen.org/en/news/in-focus/women-refugees-and-migrants#notes>
- **Międzynarodowa Organizacja Pracy (International Labour Organization – ILO), ILO global estimates on migrant workers**, https://www.ilo.org/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_436343/lang--en/index.htm

Cel 11 i Cel 13:

Zrównoważone miasta i społeczności oraz działania w dziedzinie klimatu

Konieczne są działania, które biorą pod uwagę potrzeby ubogich migrantów i migrantek wewnętrznych, czy, w skali bardziej ogólnej, ubogich mieszkańców miast, podnoszą ich dobrobyt i przyczyniają się do zmaksymalizowania korzyści płynących z migracji dla gospodarki miasta, w którym osiedlili się migranci.

Konieczne jest lepsze uwzględnienie migracji jako reakcji na zmiany klimatu – zarówno ekstremalne, jak i powolne. Państwa powinny przykładać więcej starań do działań w obrębie ochrony klimatu i zapobiegania związanym z nim kryzysom migracyjnym. Jednocześnie przeciwdziałanie zmianom klimatycznym jest wyzwaniem globalnym, które nie uznaje granic państwowych.

Ważne liczby

- Miliony ludzi zostały zmuszone do zmiany miejsca zamieszkania z powodu zalewania nadbrzeży, suszy i erozji gleby. Obecnie, w związku z kataklizmami związanymi ze zjawiskami pogodowymi, przesiedliło się dwa razy więcej ludzi niż w wyniku konfliktów zbrojnych i przemocy. Jedną z najczęstszych prognoz dotyczy tego, że do 2050 roku liczba „migrantów i migrantek klimatycznych” przekroczy 200 milionów osób.
- Przyjmuje się, że wzrost częstotliwości i skali trwałych zagrożeń środowiskowych oraz nagłych klęsk żywiołowych zmieni typowe wzorce migracyjne występujące zarówno w mniejszych społecznościach, jak i w całych państwach.

- W świetle bezprecedensowo negatywnego wpływu zjawisk klimatycznych na życie i możliwość pozyskania środków na utrzymanie przez osoby zależne od zasobów naturalnych – tak lądowych, jak i morskich – przenosiny mogą być dla wielu z nich jedyną wykonalną strategią adaptacyjną. Oznacza to, że zmiana klimatu i klęski żywiołowe są i będą jednym z najważniejszych czynników sprzyjających migracjom i przesiedleniom.
- Osobami najbardziej narażonymi na skutki zmiany klimatu są mniej zamożni. Zazwyczaj mieszkają w rejonach o podwyższonym ryzyku, mają mniej możliwości przygotowania się na kataklizm. Brak im też informacji pozwalających przewidzieć nadciągające niebezpieczeństwo i zareagować na nie. Co więcej, migranci i migrantki często zabierają ze sobą kluczowe zasoby, umiejętności i wiedzę, pozostawiając w swojej społeczności osoby bez potencjału niezbędnego do właściwego zareagowania na skutki zmiany klimatu. Inwestycje w Ograniczanie Ryzyka Klęsk Żywiołowych oraz projekty adaptacyjne mogą zredukować skalę migracji oraz związanych z nim zagrożeń poprzez zajęcie się ich przyczynami źródłowymi.

Związek pomiędzy migracjami a środowiskiem naturalnym stanowi integralną część dziejów ludzkości. Zmiany środowiska od zawsze wywoływały migracje, gdyż ludzie przenosili się z terenów, na których panowały uciążliwe do życia warunki tam, gdzie były one korzystne. Zarazem jednak oddziaływanie migracji na środowisko naturalne jest zjawiskiem powszechnym z towarzyszącymi mu industrializacją, urbanizacją i rolnictwem, które kształtują nasze otoczenie.

Ważne fakty

W Celach Zrównoważonego Rozwoju zawarto zapis o potrzebie natychmiastowego przyspieszenia powszechnych działań w obszarze zrównoważonego środowiska naturalnego i zmiany klimatu. Należy je podjąć w każdej dziedzinie naszego życia uwzględniając polityki i programy związane z migrantami. Analiza wyzwań i możliwości, jakie migracje niosą ze sobą dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, nie powinna pomijać kontekstu globalnych zmian ekologicznych.

ZACZNIJMY!

Tematykę związaną z Celem nr 11 przybliży scenariusz lekcji przygotowany przez Iwonę Kryczkę pt. ***Jak budować miasta przyjazne dla mieszkańców (miasta zrównoważone)?***. W czasie lekcji uczniowie i uczennice poznają problemy związane z silnym rozwojem urbanizacji i podejmowanymi działaniami zmierzającymi do budowania miast przyjaznych człowiekowi. Pracować będą w grupach eksperckich – każda grupa zajmować się będzie innym zagadnieniem. Jako efekt pracy grup ma powstać model miasta zrównoważonego.

Czas trwania lekcji: 90 minut

Autorka: Iwona Kryczka

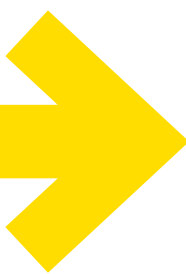
Link: <http://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1223>

Z kolei Cel nr 13 omówiony został w scenariuszu Zuzanny Naruszewicz pt. ***Razem dla klimatu***. W opisie lekcji czytamy, że 2016 rok był kolejnym „najgorętszym rokiem w historii pomiarów”. Polska podpisała Porozumienie Paryskie, pierwsze w historii powszechne, prawnie wiążące światowe porozumienie w dziedzinie klimatu. Nigdy wcześniej (oprócz czasów sprzed milionów lat) stężenie gazów cieplarnianych nie było tak wysokie, ani nigdy wcześniej społeczność międzynarodowa – wliczając w to kraje najbardziej zanieczyszczające atmosferę: Chiny i USA – nie była tak zdeterminowana w walce ze zmianami klimatu. Jakie działania mają szansę przynieść zatrzymanie emisji CO₂ na bezpiecznym poziomie?

Czas trwania lekcji: 45 minut + zadanie do wykonania w domu przed lekcją (lub 45 min w pracowni komputerowej + 45 min lekcji)

Autorka: Zuzanna Naruszewicz

Link: <http://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1212>

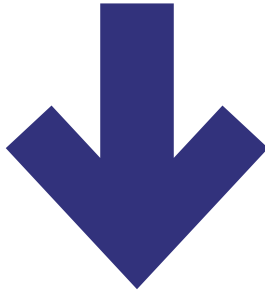
WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za środowisko, w którym żyjemy oraz za zmianę klimatu. Zachęć uczniów i uczennice do przyjrzenia się zmianom, które w miarę upływu czasu zachodzą w waszej okolicy. Jak zmieniała się szkoła lub najbliższe sąsiedztwo? Czy pojawiły się nowe budynki, parki lub inna infrastruktura? Co zmieniło się w kontekście globalnym (przyjrzyjcie się miejscom, które zmieniały się całkowicie: lasom, wybrzeżom, pustyniom...)? Zróbcie, opatrzone zdjęciami, reportaż i wytłumaczcie w nim, że nastał czas na zmianę, że pora pomyśleć o przyszłych pokoleniach. Poproś uczniów i uczennice, by się podzielili na trzy lub czteroosobowe grupy, daj im kartki i długopisy, a potem poproś, by napisali lub narysowali, jak może wyglądać ich idealne otoczenie/miasto z przyszłości. Ważne, żeby skupili się na miejscu, w którym mieszkają obecnie i wyobrazili sobie, jak ono może wyglądać w idealnej przyszłości. Zaznacz, by w trakcie pracy grupy wzięły pod uwagę bieżące globalne wyzwania, takie jak zmiany klimatu czy ruchy migracyjne, które mogą mieć znaczący wpływ na ich najbliższe otoczenie. Zachęć też do skorzystania z materiałów wypracowanych w ramach działania „Zacznijmy”. Daj im w tym wolną rękę, niech wyobraźnia będzie ich jedynym ograniczeniem!

Gdy każda z grup wypełni swoje zadanie, poproś, by przedstawili wyniki swojej pracy na dużym arkuszu, gdzie będzie można uzupełnić je rysunkami i kolażami. Następnie grupy po kolei zaprezentują swoje pomysły, opisując, jak na nie wpadły. Po każdej prezentacji daj uczniom i uczennicom czas na zadanie pytań i udzielenie odpowiedzi, ale całościową dyskusję nad wszystkimi zagadnieniami zostaw na część zajęć poświęconą ich omówieniu.

Jako dopełnienie działania warto skontaktować się z lokalnie działającą organizacją ekologiczną i włączyć w jej działania.

Działanie przygotowane na podstawie zajęć *Nasze przyszłe losy* z publikacji **KOMPAS. Edukacja o prawach człowieka w pracy z młodzieżą** <http://www.bc.ore.edu.pl/publication/195>.

ŹRÓDŁA DANYCH:

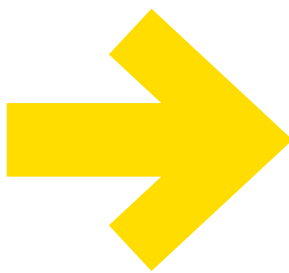
- **Assessing the Impact of Climate Change on Migration and Conflict, The World Bank,**
http://siteresources.worldbank.org/EXTSOCIALDEVELOPMENT/Resources/SDCCWorkingPaper_MigrationandConflict.pdf

Hasło opracowane przez nauczycielki na szkoleniu START THE CHANGE, Amnesty International, 2018

Cel 16:

Pokój, sprawiedliwość i silne instytucje

Należy dążyć do wyeliminowania pracy dzieci, wyzysku i handlu ludźmi – zjawisk, które często dotyczą migrantów. Zapewnienie osobom migrującym wsparcia finansowego oraz równego dostępu do edukacji może przyczynić się do zmniejszenia nierówności i zagrożeń wykluczenia społecznego tej grupy. Co więcej, dzięki obecności migrantów i migrantek, kraje docelowe mogą stawać się bardziej zróżnicowane społecznie, otwarte i bogate kulturowo. Brak obywatelstwa lub prawnego uregulowania pobytu sprawia, że migranci i migrantki nie mogą stać się pełnoprawnymi członkami i członkiniami społeczeństwa. Wiąże się to z utrudnionym dostępem do różnych usług, co może prowadzić do występowania napięć i konfliktów, których tłem są uprzedzenia i dyskryminacja.

Ważne liczby

Prawa człowieka to zestaw norm i wartości, które definiują prawa przynależne każdemu z tego tylko powodu, że jest człowiekiem. Prawa i wolności wypływają z przyrodzonej godności ludzkiej. Zapisane zostały w Karcie Narodów Zjednoczonych i Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka przyjętych przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w roku 1945 i w roku 1948.

- Każdy ma prawo do migracji, czyli zmiany miejsca zamieszkania, opuszczenia kraju pochodzenia oraz szukania schronienia poza jego granicami (Artykuły 13 i 14). Wyróżnioną grupą migrantów i migrantek są uchodźcy i uchodźczynie (ich prawa są chronione specjalnymi umowami międzynarodowymi, czyli Konwencją Genewską z 1951 roku, Europejską Konwencją Praw Człowieka i innymi dokumentami zawierającymi zapisy dotyczące zobowiązań wobec osób ubiegających się o azyl).

- Będąca przyczyną migracji chęć poprawy warunków życiowych (np. praca, edukacja, opieka zdrowotna) i szukanie lepszych możliwości rozwojowych również są prawem, które powinno przysługiwać każdej osobie. Jeśli potrzeb tych nie sposób zrealizować w kraju pochodzenia migranta lub migrantki, decyzja o wyjeździe staje się niekwestionowalnym prawem, a korzystanie z niego nie powinno być ograniczane.
- W 2017 roku 172 tysiące migrantów i migrantek, w tym uchodźców i uchodźczyń, przybyło do Europy przez Morze Śródziemne. Droga morska jest niebezpieczna i szacuje się, że w tym okresie straciło życie 3139 osób, a ponad 16,9 tysiąca zginęło próbując przekroczyć to morze począwszy od 2014 roku.

Rozważanie zagadnień związanych z migracjami zawsze powinno być dokonywane z punktu widzenia praw człowieka. Wartości te są ważniejsze niż rozważania o korzyściach dla rynku pracy i dla gospodarki płynących z pracy migrantów i migrantek. Dyskurs wskaźników ekonomicznych może prowadzić do instrumentalnego ujmowania problematyki migracji.

Perspektywa praw człowieka jest kluczowa w politykach dotyczących uchodźców i uchodźczyń. Wspólnota międzynarodowa może na dwa sposoby ponosić odpowiedzialność za udzielaną na skalę globalną pomoc dla uchodźców i uchodźczyń: poprzez przesiedlanie uchodźców i uchodźczyń znajdujących się w szczególnie trudnych warunkach oraz poprzez zapewnienie, że zgłaszane przez ONZ apele o wsparcie finansowe spotkają się pozytywną odpowiedzią.

Ważne fakty

- Europejska Komisja przeciw Rasizmowi i Nietolerancji zwraca uwagę na nasilający się trend antyimigrancki i islamofobiczny, podkreślając zarazem potrzebę zwalczania przemocy motywowanej uprzedzeniami.
- Przysługujące migrantom i migrantkom prawa człowieka są zagrożone przez cały okres ich podróży. Migranci i migrantki

w krajach docelowych mają problemy z dostępem do podstawowych dóbr i z realizacją wolności i swobód, co wynika z ich statusu prawnego i cech osobistych narażających na dyskryminację (np. kolor skóry, wyznanie). Dzieje się tak, gdy nie są w stanie uregulować swojego pobytu, mają problemy językowe, wyznaniowe, narodowe, związane z odmiennym wyglądem oraz inne, co powoduje, że są traktowani i traktowane w sposób niesprawiedliwy i naruszający zasadę równości.

- Uchodźcom, uchodźczynom oraz osobom ubiegającym się o azyl należy zapewnić należytą ochronę. Wszystkie państwa – w tym te tranzytowe – powinny zapewnić im skuteczne środki ochronne, co oznacza, między innymi, ściganie i oskarżanie osób popełniających przestępstwa wobec uchodźców i uchodźczyń oraz osób ubiegających się o azyl. Oznacza to także podejmowanie działań mających na celu zwalczanie dyskryminacji i ksenofobii.
- Należy zapewnić uchodźcom i uchodźczynom możliwość korzystania ze wszystkich przysługujących im praw oraz zagwarantować dostęp do podstawowych dóbr. Główną przeszkodą utrudniającą uchodźcom i uchodźczynom oraz osobom ubiegającym się o azyl korzystanie z należnych im praw (do odpowiedniego schronienia, żywności, wody, służby zdrowia i edukacji) jest brak wystarczających środków finansowych w kraju udzielającym im azylu.
- Należy zadbać o odpowiednie działania poszukiwawcze i ratunkowe: państwa powinny wypełniać spoczywające na nich i wynikające z traktatów międzynarodowych zobowiązania w dziedzinie operacji poszukiwawczo-ratunkowych (SAR), zapobiegając przypadkom śmierci na morzu. Ochrona granic i skuteczność działań urzędów imigracyjnych nie mogą być ważniejsze niż operacje poszukiwawczo-ratunkowe. Priorytetem względem osób uratowanych na morzu powinno być zapewnienie im bezpieczeństwa i poszanowanie ich godności.

ZACZNIJMY!

Jako wprowadzenie do rozmowy na temat 16 Celu Zrównoważonego Rozwoju zaprosz klasę do wzięcia udziału w lekcji poprowadzonej na podstawie scenariusza Marty Gontarskiej pt. **Demokratyczna dyskusja drogą do partycypacji społecznej**. Scenariusz ma przygotować młodych ludzi do udziału w społeczeństwie, które zapewnia partycypacyjny proces podejmowania decyzji na wszystkich szczeblach. Scenariusz jest skupiony wokół pracy nad kompetencjami komunikacyjnymi, a osią ćwiczenia są tematy związane z demokracją.

Czas trwania lekcji: 45 minut

Autorka: Marta Gontarska

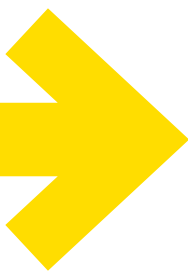
Link: <http://e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1215>

Jako dopełnienie tej lekcji i przejście do tematyki bliższej kwestiom migracji, możesz zaproponować jeszcze jedno działanie. Zastanów się wspólnie z klasą, co to znaczy poznać drugiego człowieka. Zachęć do dyskusji i poszukania odpowiedzi na pytania:

- Kiedy mówimy, że kogoś poznaliśmy?
- Co musimy wiedzieć o drugiej osobie, aby powiedzieć, że jest znajomym lub znajomą?
- Co musi się między nami wydarzyć?
- Czy możemy poznać osobę, która jest inna od nas?

Następnie pokaż klasie 5-minutowy film Amnesty International **Look Beyond Borders** i zaprosz do dyskusji. Zaczynij od zapytania grupy, jak podobał się film i jakie emocje wzbudził. Dalej omówcie film, skupiając się na poszukaniu odpowiedzi na dwa pytania:

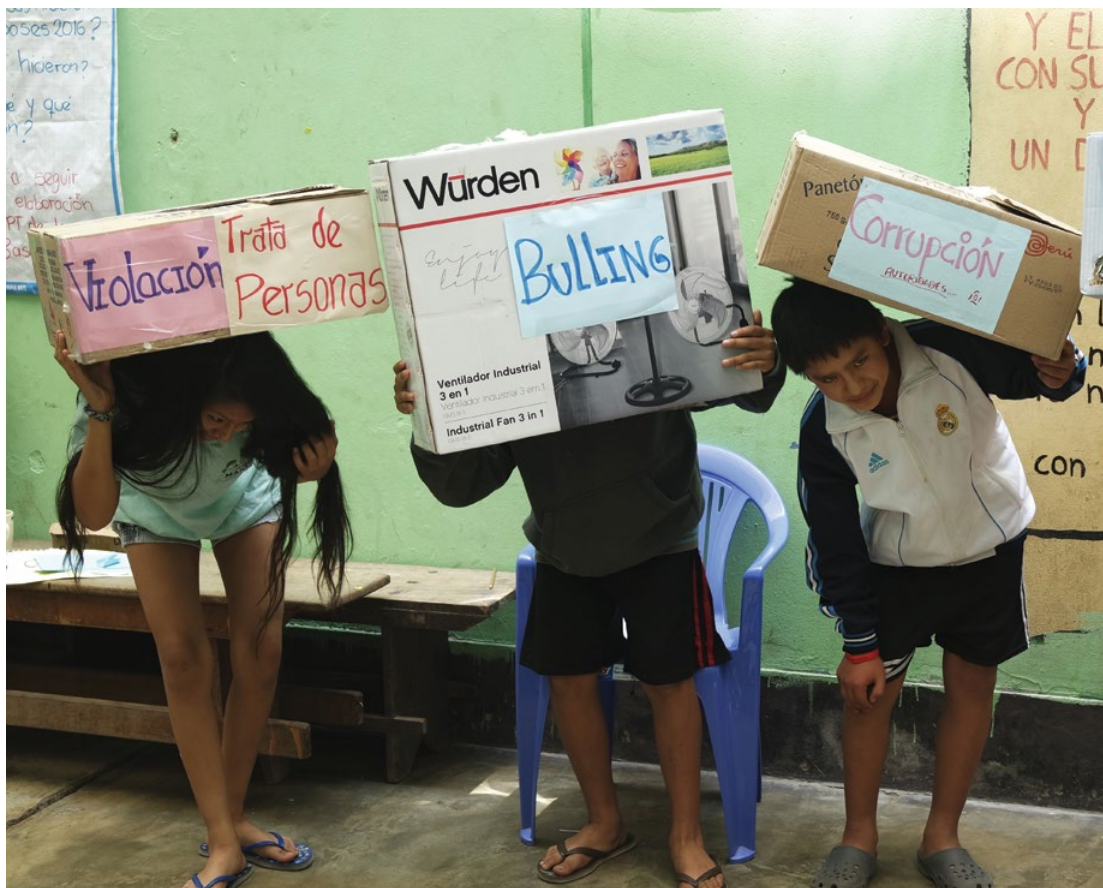
- Co może nam przeszkadzać w nawiązaniu kontaktu i poznaniu osoby, którą spostrzegamy jako inną?
- Jaka postawa i zachowania sprzyjają poznaniu takiej osoby?

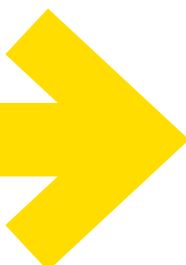

Podsumowując dyskusję podkreśl, że zarówno lęk, jak i ciekawość to naturalne uczucia związane z kontaktem z kimś obcym, szczególnie, jeśli nie wiemy wiele o tej osobie, nie mamy wspólnych doświadczeń i postrzegamy obcego jako innego/różnego od nas samych. Jednocześnie zaznacz, że jeśli zatrzymamy się na lęku i niewiedzy, nie będziemy w stanie poznać drugiej osoby.

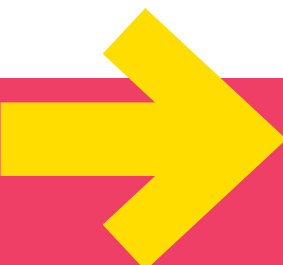
Film: <https://amnesty.org.pl/4minuty/>

Akcja zorganizowana podczas spotkania organizacji młodzieżowej MANTHOC, Peru, 2017

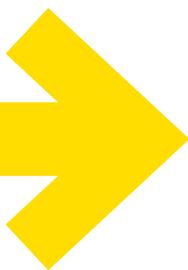
WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Rozpocznij z klasą burzę słów wokół pojęcia *integracja*. Zapisuj na tablicy wszystkie skojarzenia, jakie się pojawią. Możesz podpowiadać młodzieży dopytując o emocje, jakie kojarzą się z integracją, sytuacje, zdarzenia, słowa – co możemy mieć na myśli mówiąc, że ktoś jest zintegrowany? Co to jest *integracja społeczna*? Na wstępie przypomnij też zasady burzy słów: nie ma dobrych i złych odpowiedzi, wypowiedzane pomysły nie są oceniane, nie trzeba ani o nich dyskutować, ani ich uzasadniać. Jeśli pojawi się wśród skojarzeń słowo *asymilacja*, zapisz je oddzielnie mówiąc, że za moment do niego wrócisz.

Gdy powstanie zbiór skojarzeń związanych z pojęciem *integracja*, wprowadź definicję tego zjawiska: *integracja* to sytuacja, w której migranci i migrantki stają się częścią społeczeństwa przyjmującego (kraju, do którego przyjechali) i jednocześnie kultywują własne tradycje i identyfikują się z kulturą, z której pochodzą. Integracja zakłada, że osoby mogą mieć różne tradycje, religie, narodowości, języki, ale jednocześnie być częścią jednego społeczeństwa. Integracja migrantów i migrantek może nastąpić, kiedy społeczeństwo przyjmujące, które stanowi większość, szanuje ich różnorodność. Jednocześnie migranci i migrantki powinni mieć możliwość poznania i zrozumienia norm i zasad obowiązujących w kraju przyjmującym, uszanować je i przestrzegać obowiązujące prawo. Integracja czasem jest mylona z asymilacją. *Asymilacja* to takie zjawisko, w którym osoba rezygnuje z utożsamiania się ze swoim pochodzeniem i ze swoimi tradycjami i przejmuje całkowicie kulturę dominującej społeczności. Czasem asymilacja jest wymuszana na migrantach i migrantkach poprzez niesprawiedliwe wykluczanie z życia społecznego osób, które chcą kultywować własną tradycję lub religię.

W następnej kolejności zaproś klasę do wypisania działań, które mogą podejmować reprezentanci i reprezentantki społeczeństwa

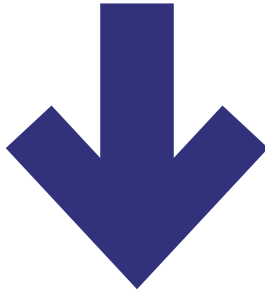

przyjmującego, po to, by sprzyjać integracji migrantów i migrantek oraz ją wzmacniać. Spiszcie również działania, które warto by podejmowały osoby integrujące się w danym społeczeństwie, by ten proces sobie ułatwić.

Dodatkowo zastanówcie się nad tym, w jaki sposób można się przygotować na spotkanie z migrantami i migrantkami? Jak ich powitać, przyjąć? Jak zaaranżować przestrzeń, w której się spotkacie? Jakie pytania zadać? Przypomnij młodym osobom, że w takiej sytuacji warto jest zastanowić się, jak same chciałyby być potraktowane, na jakie pytania byłyby gotowe odpowiedzieć.

Amnesty International Tajlandia, akcja solidarności z uchodźcami w Bangkoku

ŹRÓDŁA DANYCH:

- **Raporty Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR)**, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

PROPONOWANA LITERATURA:

- **Powszechna Deklaracja Praw Człowieka**,
<http://www.unic.un.org.pl/dokumenty/deklaracja.php>
- **Konwencja dotycząca statusu uchodźców sporządzona w Genewie dnia 28 lipca 1951 r.**,
https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/04/Konwencja_Dotycza-ca_Uchodzcow.pdf
- **Polska strona Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców**, <http://www.unhcr.org/pl>

STORYTELLING W PRACY Z TEMATYKĄ MIGRACJI I PRAW CZŁOWIEKA

Hanna Zielińska

Storytelling to opowiadanie historii (snucie opowieści) w sposób, który pobudza wyobraźnię, angażuje myśli i wywołuje emocje u odbiorców i odbiorczyń.

Opowieści – choć kojarzą się przede wszystkim ze słowem – mogą przybierać różnorodne formy. Opowiadamy historie zarówno za pomocą rozmaitych form literackich (np. powieści, opowiadań, baśni, bajek, legend), jak i utworów wizualnych (np. obrazów, filmów, fotografii) czy też szerzej – działań animacyjnych, artystycznych (np. formy teatralne, instalacje itp.). Także nasza spontaniczna, codzienna komunikacja może okazać się prostą formą storytellingu.

Ze storytellingu możemy korzystać na wiele sposobów. Możemy traktować go jako umiejętność konstruowania i/lub prezentowania opowieści – osobistych lub zapożyczonych, autentycznych lub fikcyjnych, aktualnych lub historycznych itd. – umiejętność, której można (się) uczyć, którą można rozwijać. Pracą ze storytellingiem nazwiemy też korzystanie z już istniejących opowieści, narracji – bazowanie na ich treści, analizę ich przekazów. Wreszcie storytelling to także socjologiczna metoda badawcza.

Storytelling jako narzędzie edukacyjne w pracy z zagadnieniem migracji

Opowieści wciągają, rozpalają zainteresowanie światem i innymi ludźmi. Słuchamy historii i je opowiadamy. Właściwie każda osoba może być storytellerem czy storytellerką – storytelling jest więc narzędziem uniwersalnym i włączającym. Dlatego trudno przecenić jego walory edukacyjne.

Clov's
雨林木寺世界
生物和古蹟
重要且珍貴的。請
謝謝你們的熱心，我
支持你們。

Rainforest is ex-
tremely important and precious
every creature around the
world. Thank you for standing
up for rainforest, and I'm
with you!
李金龍(Ching-wei)
From Taiwan 2008.15

I will pay off.
Yours
I'm from
Taiwan
A

I Support Human Rights

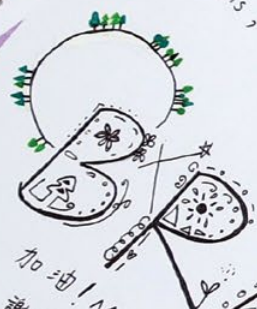

我們支持
請繼續保持你
神並保護馬達加

I Support Human Rights.
To
Clov's

I Support Human Rights.
Dear Clovis,

加油!!
謝謝你保護雨林
THANK YOU!!

I Support Human Rights.
Clov's Razafimalala i ♥

from
Taiwan
(R.O.C)

Rokies
AITW0528
amnestytaiwan
@25

Cher Clovis,
Nous te soutenons,
garde espoir et continue
de protéger les ressources
naturelles de
Madagascar.
We always give
you a hand.

f AITW0528
amnestytaiwan
@amnestytaiwan
amnestytw

JUST

I Support Human Rights.
Cher Clovis:
From Taiwan, Nous te soutenons,
les ressources naturelles de Madagascar.
savior of the earth

f AITW0528
amnestytaiwan
@amnestytaiwan
amnestytw

I Support Human Rights.
Dear:
Clovis
Razafimalala

謝謝您！因為有您，讓我們更注
重生態及自然資源，為了世界，
為了國家，謝謝！

I Support Human Rights.
Cher Clovis:
Je suis un lycéen de Taiwan.
Merci pour le désespoir de protéger la forêt
tropicale, je vous soutiendrai toujours!

f AITW0528
amnestytaiwan
@amnestytaiwan
amnestytw

Good for you!

Cher Clovis:
Nous te soutenons, garde
et continue de protéger
les ressources naturelles de Mada

Każdy etap pracy z opowieścią rozwija u młodzieży różne kompetencje, m.in. wysławiania się, słuchania, dzielenia się spostrzeżeniami i uczuciami. Zwiększa także gotowość do zabierania głosu i aktywnego udziału, pobudza wyobraźnię, stwarza okazję do uczenia się współpracy.

Po storytelling możemy sięgnąć, gdy poruszamy temat migracji i uchodźstwa – trudny, bo obarczony politycznymi kontrowersjami, manipulowany przez media, dotyczący kwestii postaw – stereotypów i uprzedzeń. Opowieści migrantów i migrantek pozwalają spojrzeć na te zagadnienia przez pryzmat poszczególnych osób, zdobyć podstawową wiedzę, zrozumieć globalne współzależności, dostrzec różnorodność – ludzi i ich doświadczeń. Osobiste historie osób z doświadczeniem migracyjnym mogą budzić empatię, zmniejszać uprzedzenia, a dzięki temu też zwiększać gotowość do angażowania się, pomocy. Opowieści uczą nas też o nas samych. Pracując ze storytellingiem, młodzież ma więc szansę stać się bardziej świadoma, zmienić punkt widzenia – poszerzyć horyzonty, zrozumieć uniwersalność pewnych zjawisk, odkryć podobieństwa i różnice z osobami z różnych kręgów kulturowych, odkryć swoją tożsamość.

Bardzo ważne jest, żeby korzystać z opowieści, które faktycznie są narracjami samych migrantów i migrantek, uchodźców i uchodźczyń. Róbmy to świadomie. Dobierając materiały, dbajmy o to, by:

- traktować podmiotowo migrantów i migrantki, uchodźców i uchodźczynie – niech osoby mówią same za siebie i od siebie (nie mówmy „o” ani „za” nie);
- szukać, wydobywać i słyszeć więcej głosów osób z doświadczeniem migracyjnym;
- poznawać autentyczne, osobiste historie zamiast fantazji, plotek i fake newsów;
- ukazywać różne perspektywy – nie uogólniać jednej historii na całą społeczność czy grupę;
- zachować balans między historiami i herstoriami (czyli opowiadaniem kobiet i mężczyzn);
- przekraczać etnocentryzm.

Dobre zasady pracy z opowieścią

Zarówno wtedy, gdy sami przygotowujemy się do pracy z opowieścią, jak i podczas zajęć z grupą, warto mieć w głowie poniższe zasady:

1. Przygotowanie – wyszukaj adekwatne materiały, zapoznaj się z nimi, poszukaj kontekstów i dodatkowych źródeł, uzupełnij wiedzę (np. historyczną, kulturową).

2. Sposób prezentacji jest ważny – jeśli prezentujesz historię – zadbaj o jakość tej prezentacji. Zwróć uwagę na płynność wypowiedzi, adekwatny nastrój, mowę ciała, styl interpretacji (głos), skupienie uwagi odbiorców i odbiorczyń – na warsztat bierzesz opowieść o czyimś życiu.

3. Wierność opowieści – trzymaj się tekstu, zadawaj pytania i znajduj odpowiedzi w narracjach. Wracaj do głosu bohatera czy bohaterki. Bardziej słuchaj niż interpretuj.

4. Szacunek do bohatera czy bohaterki – poznaj bohatera lub bohaterkę i staraj się przyjąć jego lub jej perspektywę. Traktuj tę osobę podmiotowo, a jej opowieść jako dar dla Ciebie. Jeśli opowieść jest anonimowa, spróbuj zrozumieć, dlaczego.

5. Znajomość okoliczności – dołóż starań, by rozumieć warunki i konteksty doświadczeń z opowieści, przyjmij perspektywę bohatera lub bohaterki narracji.

6. Pytanie – staraj się dowiedzieć i zrozumieć więcej, ale zaakceptuj też brak odpowiedzi.

7. Szukanie tego, co łączy – szukaj punktów stycznych z bohaterami i bohaterkami opowieści: co jest Wam bliskie, co mogłoby być podstawą dialogu, ale dostrzegaj i szanuj też różnice.

8. Nieocenianie – powstrzymaj się od ocen i szufladkowania – nie stosuj własnej miary do doświadczeń osób z innym bagażem.

9. Bez uogólnień – nie traktuj indywidualnych opowieści jako reprezentatywnych dla całych grup czy społeczności.

10. Odróżnianie tego, co moje od tego, co w opowieści – zachowaj czujność, by wiedzieć, kiedy podążasz za opowieścią, a kiedy włączasz interpretację, wyobrażenia czy pomysły na kogoś innego. Pamiętaj o swojej perspektywie (uwaga na etnocentryzm), postawach (nie paternalizuj, nie lituj się, nie potępiaj) i języku, którego używasz (język równościowy).

Pracując z opowieściami, warto zadbać o czas na staranne zapoznanie się z bohaterem czy bohaterką historii, a także zbudowanie swego rodzaju więzi młodzieży z osobami, których kawałek życia właśnie poznają.

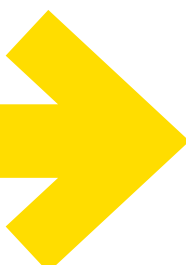
ZACZNIJMY

Zapytaj o to, po co sięgać do osobistych narracji, indywidualnych opowieści. Co nam daje słuchanie takich historii? Czym różni się od korzystania z gazet, tv, stron w sieci? Ważne, żeby wybrzmiało, że opowieści to relacje autentycznych doświadczeń, fakty z życia. Jeśli pracujesz z młodzieżą na tekście – rozdaj do lektury, a po chwili poproś o odczytanie na głos; jeśli z video – obejrzyj je wspólnie z grupą. Poproś o podzielenie się pierwszymi wrażeniami, emocjami – odsłuchaj pojawiające się głosy. Sprawdź, czy młodzież zapamiętała imię bohatera lub bohaterki historii oraz to, skąd pochodzi. Odszukajcie wspólnie to miejsce na mapie.

Podziel klasę na małe grupy i poproś, by młodzież wspólnie, odwołując się do opowieści, którą właśnie poznała, porozmawiała na zadane tematy (grupy mogą zajmować się wszystkimi pytaniami, możesz też rozdzielić pytania między grupy). Zachęć do wiernego trzymania się słów opowieści:

- Kim jest bohater czy bohaterka? – co mówi o sobie, co wiemy o nim czy o niej? Czego nie wiemy? Czy znamy jego lub jej tożsamość?
- Jakie emocje towarzyszyły i towarzyszą bohaterowi lub bohaterce w związku z migracją – jakie przy wyjeździe, jakie po przyjeździe, jak czuje się teraz?
- Jakie okoliczności spowodowały, że bohater czy bohaterka znaleźli się w innym niż ojczysty kraju?
- Czy mówi o innych osobach? – Kim one są? Jaką rolę odgrywają w opowieści? Jak o nich mówi?
- Czy możemy wskazać na coś, co jest szczególnie ważne dla bohatera lub bohaterki – wspomnienie, osobę, przedmiot, doświadczenie, emocję, a może coś jeszcze innego? Co to jest, z czym się wiąże, jaką rolę odgrywa w jego lub jej doświadczeniu?

Poproś grupy o przedstawienie tego, co ustaliły. Zadbaj o to, by młodzież trzymała się oryginału w przypadku dzielenia się interpretacjami, domysłami czy opiniami – jasno odróżniaj z grupą te poziomy. Zastanówcie się, dlaczego warto „iść za opowieścią”?

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Po wspólnym poznaniu historii bohatera lub bohaterki, możesz zaproponować młodzieży kolejną aktywność. Poproś, by każda osoba została jeszcze przez chwilę myślami przy opowieści. Poproś, aby uczniowie i uczennice wypisali na kartce następujące kategorie:

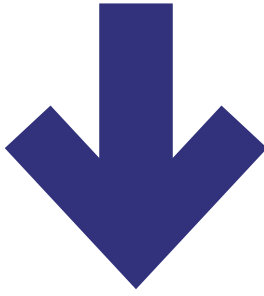
- doświadczenia życiowe,
- bliscy,
- wartości,
- marzenia,
- zainteresowania,
- poglądy,
- obawy,
- umiejętności,
- plany,
- problemy,
- codzienność,
- charakter.

Niech spojrzą na nie i wypiszą wszystko to, co ich łączy z bohaterem lub bohaterką – niech zanotują każdy pomysł, skojarzenie, podobieństwo, które przyjdzie im do głowy. Co mają lub mogą mieć wspólnego, jakie punkty styczne udaje im się zauważyć? Zaproś chętne osoby do podzielenia się tym, co najbardziej zaskoczyło je w czasie szukania i odkrywania tego, co mają wspólnego.

Pracę z opowieścią warto zakończyć odniesieniem do emocji, przemyśleń i pomysłów na działania – na przykład zaproszeniem do dodania rozdziału tej opowieści. W tym momencie grupa wchodzi w rolę opowiadaczy i opowiadaczek. Młodzież ma za zadanie uruchomić wyobraźnię i stworzyć dalszy ciąg historii, w którym spotyka się z bohaterami opowieści. Co się wydarzy? Poproś, by każda osoba zamknęła oczy i wyobraziła sobie, że za chwilę spotka się z bohaterem czy bohaterką. Poproś, by młodzież spróbowała sobie wyobrazić:

- W jakim miejscu się znajduje w danej chwili i co tam robi? W jakich okolicznościach pojawia się bohater czy bohaterka?
- Jak (uczeń czy uczennica) się przedstawi? Co o sobie powie?
- Jak nawiąże rozmowę? I co – być może – usłyszy w tej rozmowie?
- Co będzie trudne w tym spotkaniu?
- A co ich ze sobą połączy? (zainteresowania, poglądy, przeżycia, poczucie humoru, a może jeszcze coś innego?)
- Na zakończenie tej części ćwiczenia zachęć do zastanowienia się, czy i co młodzież chciałaby wspólnie z bohaterami zrobić. Zapytaj, o by to było? Pytanie, działanie, wymiana – co się wydarzy w ich wspólnej opowieści?

Po chwili poproś młodzież o otwarcie oczu i pozwól pozbierać myśli, zrobić notatki, po czym zaproś chętne osoby do podzielenia się swoją opowieścią.

Przykłady opowieści do pracy z młodzieżą

- **Narracje migrantów** – seria krótkich filmów dokumentalnych, których bohaterami i bohaterkami są osoby z doświadczeniem migracyjnym. Produkcja Fundacji na Rzecz Różnorodności Społecznej. Filmom towarzyszą materiały edukacyjne, <https://www.youtube.com/user/NarracjeMigrantow>
- **Wywiad z Elsim** – opowieść Elsiego Adajewa, uchodźcy z Czeczenii, mieszkającego w Polsce od 18 lat, powstał w ramach projektu „Rozmawiamy o uchodźcach” Fundacji Centrum Edukacji Obywatelskiej, http://bit.ly/CEO_Wywiad_Elsi_Adajew
- **Emocje w słoikach** – zbiór krótkich anonimowych wspomnień, mikroopowieści, anegdot Polek i Polaków oraz migrantów i migrantek, uchodźców i uchodźczyń (m.in. z Czeczenii, Kongo, Gruzji, Ukrainy, Rwandy), których łączy to, że mieszkają w Warszawie. Kolejnymi punktami stycznymi są doświadczenie migracji i przeżywane emocje. Red. Lena Rogowska, Stowarzyszenie Praktyków Kultury, Warszawa 2016, http://www.praktycy.org/img/spk_materiały/16/emocje_w_sloikach.pdf
- **Wiem, jak to jest, bo kiedyś i ja byłam uchodźczynią** – wywiad Matyldy Witkowskiej z Alą Goldblum Elczewską o wielokulturowej Łodzi, antysemickiej nagonce, wypędzaniu obcych i traumach, które noszą w sobie uchodźcy. „Dziennik Łódzki”, 27 marca 2016, <https://dzienniklodzki.pl/ala-goldblum-elczewska-wiem-jak-to-jest-bo-kiedys-i-ja-bylam-uchodzczy尼亚/ar/9793954>
- **Wywiad z Markiem Elbaumem** – zapis rozmowy o doświadczeniu Marca 68, wyjeździe, doświadczeniach przed i po emigracji z książki Mikołaja Grynerberga, „Księga wyjścia”, wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2018, <https://czarne.com.pl/katalog/ksiazki/ksiega-wyjscia#fragment>

CZYM JEST GLOBALNE POŁUDNIE I JAK O NIM MÓWIĆ?

Marta Gontarska

Czy musimy podzielić świat, żeby go zrozumieć?

Większości z nas łatwiej zrozumieć świat, jeśli dokonamy pewnego rodzaju klasyfikacji, podziałów, przyporządkowań. Jest to naturalny proces z punktu widzenia psychologii, socjologii czy nauk społecznych. Jednak warto zastanowić się, jak te podziały wpływają na sposób opisywania przez nas świata. Podział na globalne Północ i Południe jest podziałem ekonomiczno-społecznym oraz politycznym. Krajami Północy określamy: kraje Unii Europejskiej, Kanadę, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej, kraje europejskie spoza Unii, Australię i Nową Zelandię, kraje azjatyckie jak Japonia. Krajami globalnego Południa są kraje afrykańskie, kraje Ameryki Południowej oraz Azji Południowej. Klasyfikacja jest sporządzana na podstawie ekonomicznych danych statystycznych. W zależności od kryteriów podziału Brazylia, Rosja, Indie czy Chiny jako tzw. wschodzące gospodarki światowe mogą być zaliczane do Południa lub do Północy.

Dla porównania warto odejść od ekonomicznej i europocentrycznej perspektywy i poszukać innych wskaźników, które pokazują alternatywne podziały jak np. światowy indeks szczęścia czy wskaźnik rozwoju społecznego (HDI). Warto sprawdzić, czy rozwój ekonomiczny idzie w parze z zadowoleniem z życia nakładając te dwa podejścia na siebie.

Żaden z wymienionych wskaźników ani nie ukazuje kompleksowo i jednoznacznie złożoności procesu rozwojowego, ani nie uwzględnia głosu społeczeństwa danego kraju czy regionu. Zostały one ustalone przez osoby, które mają władzę i wpływ na globalnej Północy, np. decydentów Banku Światowego czy Międzynarodowego Funduszu Walutowego.

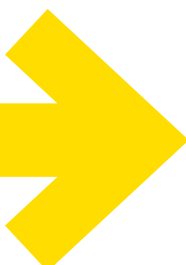
Historia podziałów świata

W połowie XX wieku (po II Wojnie Światowej w okresie konfliktu globalnego zwanego *zimną wojną*) Alfred Sauvy, demograf francuski, wprowadził pojęcia *Pierwszego*, *Drugiego* i *Trzeciego Świata*, gdzie *Pierwszym* były kraje kapitalistyczne, *Drugim* – socjalistyczne, *Trzecim* – wszystkie pozostałe. Według tego podziału jest ustalona hierarchia, w której najwyżej są Stany Zjednoczone Ameryki Północnej (USA) oraz kraje europejskie. W tym założeniu wszystkie kraje powinny dążyć do tego, aby stać się „pierwszym światem” pod względem rozwoju ekonomicznego, gospodarczego i społecznego, który często utożsamiany jest z tzw. rozwojem cywilizacyjnym¹.

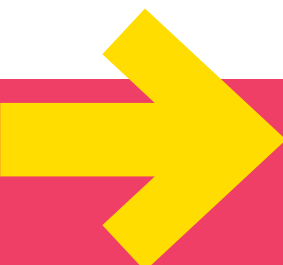
Kolejnym ważnym podziałem funkcjonującym w naukach geograficznych i politycznych jest podział na kraje *rozwinęte* i *rozwijające się*. W tej typologii kluczowe są wskaźniki jak m.in. PKB, procent osób zatrudnionych w rolnictwie, poziom oświaty, poziom rozwoju technologicznego czy przyrost naturalny.

Z sumy tych danych Bank Światowy tworzy listę, grupując kraje na te rozwijające się (tu występują dwie podkategorie krajów rozwijających się, o niskim i średnim dochodzie) i rozwinięte. Paradoksalnie ten ranking ma kluczowy wpływ na to, jakie dany kraj zyskuje możliwości rozwoju w kolejnych dekadach. To, czy i na jakich warunkach otrzymuje kredyty od instytucji międzynarodowych, czy i jak realizuje współpracę rozwojową (czy to w ramach projektów, dotacji do budżetu, czy też inwestycji publiczno-prywatnych).

¹ Warto zatrzymać się nad tym, co rozumiemy pod pojęciem cywilizacji. Wg encyklopedii PWN cywilizacja to m.in. określenie zespołu kultur etnicznych, tworzących razem krąg kulturowy, tj. szerszą wspólnotę kulturowo-historyczną, odznaczającą się wspólnym dla niej zestawem elementów tradycji i wzorów życia. Oznacza to, że każda z cywilizacji ma swoją dynamikę rozwoju w ramach kultur etnicznych, a ich porównywanie jest związane z silną europocentryczną perspektywą jaką przyjmujemy. Podczas gdy w Europie obserwujemy pewną różnorodność w kontekście rozwoju poszczególnych społeczeństw czy kultur, nie mamy wystarczającej wiedzy na temat rozwoju krajów pozaeuropejskich. Wybiórcze informacje na temat krajów Ameryki Południowej, Azji Centralnej czy Południowej, Afryki czy brak znajomości ludzi i ich potrzeb nie dają nam podstaw do oceniania ich rozwoju oraz cywilizacji.

ZACZNIJMY

Przygotuj zestaw 12 zdjęć z różnych części świata. Do tego celu użyj wyszukiwarki: <https://images.google.pl/>. Nie podajemy Ci gotowego zestawu zdjęć – wyszukaj takie, które Cię zaskoczą.

Mogą to być, na przykład: zdjęcie budynku Unii Afrykańskiej w Etiopii, zdjęcie reklamy światowego produktu np. z Boliwii czy Indonezji, zdjęcia kolonialnych rezydencji w Indiach, bujnej natury w Europie. Przedstaw zdjęcia podczas zajęć i poproś o przyporządkowanie ich do kontynentu (w tym celu możesz użyć mapy świata). Omów z uczestnikami i uczestniczkami wynik ich pracy, zapytaj, jakie argumenty o tym zdecydowały. Podziel się historią ich wyszukiwania z całą grupą i omówicie wyobrażenia, jakie ujawniły się w grupie na temat różnych części świata.

Jeśli chcesz poprowadzić lekcję na ten temat, zapoznaj się ze scenariuszem Instytutu Globalnej Odpowiedzialności (IGO) ***Myszką po mapie, czyli wirtualna wycieczka po świecie***:

<http://igo.org.pl/wp-content/uploads/2017/12/myszka-po-mapie.pdf>.

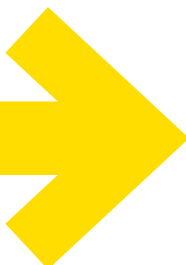

Podobieństwa i różnice – jak opowiadać o globalnym Południu?

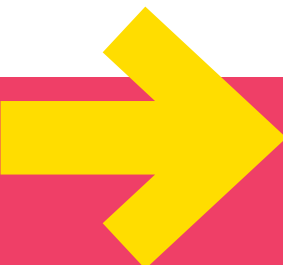
Łatwiej zrozumieć świat, gdy możemy przyrównać sytuacje innych ludzi do swoich doświadczeń. Dlatego planując włączenie wątku opowieści o globalnym Południu, poszukajmy podobieństw. Historia zbudowana na tym, że wszystkich cieszy to samo oraz mają podobne potrzeby, to szansa na zbudowanie relacji pomiędzy ludźmi w dowolnym miejscu na świecie. Egzotyka jest interesująca, ale trudno się z nią identyfikować. Jeśli ktoś jest bardzo daleko, a jego zwyczaje i sytuacja są dla nas niezrozumiałe, nie mamy podstaw, aby uruchomić empatię. Bo czy jesteśmy w stanie zrozumieć, jak żyją społeczności, których domem są łodzie na morzu w Malezji (społeczność Badjao), jeśli sami nigdy nie płynęliśmy, choćby rekreacyjnie, żadnym statkiem i nawet nie wiemy, gdzie znajduje się ten kraj? Zgodnie z definicją edukacji globalnej uczymy nie tyle o różnych miejscach na świecie, co szukamy powiązań pomiędzy nimi a nami. Te powiązania uda nam się stworzyć właśnie za pomocą budowania historii na tym, co nas łączy.

Empatia często jest mylona ze współczuciem. Współczucie oraz wywoływanie innych silnych emocji bywa skuteczne, ale buduje relację hierarchiczną, czyli taką, która zakłada, że ja mam lepiej niż inni, że moja pozycja społeczna czy ekonomiczna pozwala na pewne zachowania, na które nie stać innych. To, co większym lub mniejszym wysiłkiem zapewniam sobie lub zapewnia mi moja rodzina i społeczeństwo, dla innych osób jest trudno dostępne, co pokazuje różnicę w naszym kapitale społecznym. I choć w danej chwili gest wsparcia akcji charytatywnej dla społeczności kraju Południa jest szlachetny, to w długoterminowej perspektywie może utrudnić zbudowanie postawy szacunku oraz otwartości, które są osią edukacji globalnej.

Kolejnym etapem opowiadania o globalnym Południu jest praca z różnicą, innością i różnorodnością. Ważne jest, aby różnorodność świata nie była mylona z egzotyką i stanowiła wartość dla uczestników i uczestniczek procesu uczenia się. Świat zyskuje i rozwija się dzięki temu, że ludzie mają inne opinie, poglądy polityczne, a kultury wnoszą swoją lokalność i koloryt. Tylko na tak rozumianej różnorodności możemy budować postawę tolerancji, akceptacji, a wreszcie szacunku wobec innych ludzi.

WPROWADŹMY ZMIANĘ!

Zapoznaj się z **Kodeksem w sprawie obrazów i wiadomości dotyczących krajów Południa**. Przedyskutuj go z grupą. Jeśli któraś z zasad wydaje się Wam niezrozumiała, spróbujcie przełożyć ją na bliski Wam przykład.

Na przykład: czy chciałbym lub chciałabym, żeby trudna, smutna historia mojej rodziny została uproszczona i opisana w gazecie z apelem o wpłacanie pieniędzy na jakąś fundację czy instytucję bez mojej wiedzy?

Pełny tekst Kodeksu znajdziesz tutaj: <http://zagranica.org.pl/o-nas/katalog-zasad/kodeks-w-sprawie-obrazow-i-wiadomosci-dotyczacych-krajow-poludnia>.

Jeśli chcesz pracować z grupą z zasadami Kodeksu, polecamy ćwiczenia z poradnika **Jak mówić o większości świata?**, szczególnie **Koncepcjomierz** oraz **Bogaci i Biedni**: http://igo.org.pl/wp-content/uploads/2016/01/Jak_mowic_o_wiekszosci_swiate_wydanie4_-ebook.pdf.

Chcemy Was usłyszeć! – o wprowadzaniu różnych perspektyw i historii z globalnego Południa

Decydując się na pokazywanie świata i jego różnorodności, stosujemy różne narzędzia i zabiegi dydaktyczne. Na pewno nie możemy opierać się tylko na naszej perspektywie i doświadczeniach, bo trudno jest wejść w buty kogoś, o kim mało wiemy. Warto zastanowić się, jak wyjść poza to doświadczenie i jak do naszej wspólnej pracy zaprosić wirtualnie lub realnie ludzi, opowieści, obrazy, filmy, które pomogą nam zbudować pełniejszą i mniej europocentryczną narrację o świecie.

Pamiętajmy, że nie trzeba przejechać całego świata, żeby móc o nim mądrze i krytycznie opowiadać. Doświadczenie podróżnicze pozwoli nam poczuć atmosferę, zjeść miejscowe potrawy czy zrobić ciekawe zdjęcia. Jednak z uwagi na naszą indywidualną perspektywę, pozycję społeczną czy kolor skóry nigdy nie zdobędziemy doświadczeń, jakie mają mieszkańcy i mieszkanki danej społeczności. Warto o tym pamiętać, kiedy organizujemy spotkanie z podróżnikami i podróżniczkami czy wolontariuszami i wolontariuszkami, którzy opowiadają swoją historię czy przygodę, a nie obiektywną relację czy prawdę o ludziach i miejscu.

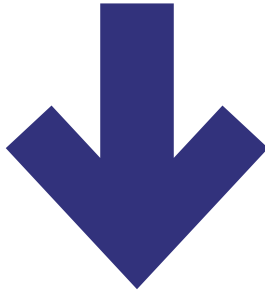
Zwróćmy uwagę na reportaże z krajów globalnego Południa pisane przez takich polskich autorów jak Wojciech Tochman czy Artur Domosławski. Warsztat pracy reportera zakłada, że poznaje on różne punkty widzenia na dany temat, szuka głosów za i przeciw, wprowadza dodatkowe wątki czyniąc historie wielowymiarowymi. I choć autorzy są osobami z naszego kręgu kulturowego, to warto sięgnąć po ich prace, żeby poszerzyć perspektywę patrzenia na świat i innych ludzi. Podobnie z filmami dokumentalnymi – warto poznać obszerniejsze fragmenty wywiadów z mieszkańcami i mieszkankami danego kraju lub takie, które zakładają, że narracja jest przynajmniej częściowo prowadzona przez reprezentanta lub reprezentantkę lokalnej społeczności. Tu szczególną uwagę warto zwrócić na to, aby nie dominowała opowieść o charakterze charytatywnym czy też nie występowały kontrastowe porównania między kulturami stawiające naszą kulturę jako wzorzec. Zrezygnujmy zatem z wykorzystywania programów o charakterze podróżniczym czy pomocowym na rzecz filmów dokumentalnych dotyczących konkretnego globalnego wyzwania, jak ***Afryka: wojna to biznes*** czy ***Podtruwana Afryka***².

² Obydwa filmy są produkcji europejskiej, jednak uwzględniają perspektywę krajów Południa i pokazują problematykę w sposób wielowymiarowy, choć nie wolny od europejskiego punktu odniesienia. Filmy były emitowane w Polsce w kanale Planete+.

Dzięki nowym technologiom możemy usłyszeć prawdziwy głos osób z krajów globalnego Południa. Z pomocą przyjdą nam serwisy i strony internetowe, które bezpłatnie oferują krótkie nagrania czy wystąpienia osób z różnych stron świata. Warto wirtualnie zaprosić je do naszej grupy czy klasy i usłyszeć ich głos. To bardzo ważne, żeby pokazać młodzieży, jak ciekawe, mądre, inspirujące mogą być te osoby i jak dużo możemy się od nich nauczyć.

Dużym powodzeniem cieszą się serie TEDx³, gdzie osoby dobrze przygotowane do opowiedzenia swoich historii używają siły słowa oraz mocy internetu. Jednymi z najpopularniejszych filmów są ***Niebezpieczeństwo jednej historii*** nigeryjskiej pisarki Chimamandy Adichie czy najnowsza seria wystąpień nagrana w obozie dla uchodźców w Kenii, ale jest ich znacznie więcej. W podobny sposób możemy wykorzystać historie opisane w materiałach organizacji pozarządowych (tutaj warto upewnić się, czy są one autentyczne). Szukając głosów Południa możemy również korzystać z tekstów kultury, czyli książek, muzyki, filmów fabularnych czy sztuk plastycznych autorstwa osób z globalnego Południa. Szczególnie te współczesne materiały mogą wywołać duże zdziwienie i zaciekawienie wśród młodych ludzi, czyli zbliżyć nasze perspektywy.

³ Format TEDx zakłada wypowiedź trwającą około 18 minut, przygotowaną na ważny dla niego/niej temat przez prelegenta/prelegentkę. Taką konferencję może zorganizować każdy, kto otrzyma bezpłatną licencję oraz będzie stosował się do ściśle określonych reguł. Konferencje nie mogą przynosić zysków, a koszty pokrywać mogą opłaty za wstęp lub sponsorzy. Prelegenci nie otrzymują wynagrodzenia i zgadzają się na publikację nagrania na koncie TEDx w portalu YouTube. W 2011 roku rozpoczęto program „TEDx in a Box”, który wspiera organizatorów konferencji w krajach rozwijających się.

Warto obejrzeć i posłuchać:

TEDx w języku polskim:

- **Niebezpieczeństwo jednej historii** Chimamanda Adichie, https://www.ted.com/talks/chimamanda_adichie_the_danger_of_a_single_story
- Po obejrzeniu wystąpienia pisarki skorzystaj z młodzieżą z karty do dyskusji Polskiej Akcji Humanitarnej, <http://www.e-globalna.edu.pl/index.php?etap=10&i=1370>
- **Moja córka, Malala** Ziauddin Yousafzai (napisy w języku polskim), <https://www.youtube.com/watch?v=h4mmeN8gv9o&t=62s>

W języku angielskim⁴:

- **Conversations with Baba**, Binyavanga Wainaina, <https://www.youtube.com/watch?v=z5uAoBu9Epg>
- **How Africa can use its traditional knowledge to make progress**, Chika Ezeanya-Esiobu, <https://www.youtube.com/watch?v=28sa2zGgmwE>
- **The only thing dark about Africa is your ignorance**, Magda Baghazal, <https://www.youtube.com/watch?v=aX41tK6OC2E>
- **Mother of All Rivers**, krótki film o honduraskiej aktywistce Bercie Cáceres, https://www.youtube.com/watch?v=9waUr3f_tJE

⁴ Większość proponowanych filmów jest w języku angielskim. Tłumaczenia na język polski są dostępne jedynie w opcji automatycznej (ang. auto-translate). Możesz też poprosić uczniów i uczennice oraz nauczyciela/nauczycielkę języka angielskiego o przygotowanie tłumaczenia fragmentu filmu podczas jednej z lekcji lub w ramach pracy domowej.

1. Krótkie filmiki z kampanii Radi-Aid/Afryka dla Norwegii⁵, której celem jest podważanie stereotypów, często w nieoczywisty i satyryczny sposób, związanych z postrzeganiem ubóstwa i rozwoju oraz zmiana języka i przekazu w kampaniach charytatywnych mających na celu zbiórki pieniędzy:

- **Africa for Norway**, <https://www.youtube.com/watch?v=oJLqyuxm96k>
- **Let's save Africa! – Gone wrong**, https://www.youtube.com/watch?v=xbqA6o8_WC0
- **Who Wants To Be A Volunteer?**, https://www.youtube.com/watch?v=ymcflrj_rRc

2. Autorzy i autorki z krajów Południa tłumaczeni w Polsce to m.in.:

- Chimamanda Adichie: **Amerykaana, Fioletowy hibiskus, To coś na Twojej szyi**
- Alain Mabanckou: **Africa Psycho, Black bazar, Kielonek, Papryczka**
- Binyavanga Wainaina: **Kiedys o tym miejscu napiszę**
- Chinua Achebe: **Wszystko się rozpada, Nie jest już łatwo**
- John Maxwell: Coetzee **Hańba, Życie i czasy Michaela K**
- Nadżib Mahfuz: **Opowieści starego Kairu, Hamida z zaułka Midakk**
- Chigozie Obioma: **Rybacy**
- Yaa Gyasi: **Droga do domu**
- Trevor Noah: **Nielegalny. Moje dzieciństwo w RPA**

3. Współczesna muzyka z wybranych części świata:

- Bobbie Wine, Uganda, <https://www.youtube.com/user/omubandarealityshow>
- Raisa & Isyana Sarasvati, Indonesia, https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=vV6fjXiCMEo
- Nader Al Atat, Liban, <https://www.youtube.com/watch?v=yfd4a6VbTTQ>
- Tribalistas, Brazylia, <https://www.youtube.com/watch?v=EJ6LXHxVmSM>

⁵ Strona internetowa kampanii Radi-Aid: www.radiaid.com

Jak skorzystać z tych źródeł?

Propozycja 1:

Na początku przedyskutujcie:

- Jak często widzicie/słyszycie/czytacie w programach telewizyjnych/radiu/prasie osoby z globalnego Południa? Czy jest im udzielany głos? Kiedy są pokazywane?
- Czy potraficie wymienić pisarzy spoza Europy i USA? Czy wiecie, skąd pochodzą te osoby?

Zastanówcie się wspólnie, dlaczego udzieliliście takich odpowiedzi biorąc pod uwagę następujące kategorie: dostęp do informacji, różnice kulturowe, możliwości technologiczne, zainteresowania osobiste.

Następnie zapytaj, czy młodzi ludzie chcieliby zmienić tę sytuację poznając osoby z globalnego Południa poprzez ich wypowiedzi lub artystyczną twórczość. Możesz skorzystać z wybranych według Twoich preferencji źródeł, a następnie omówić wrażenia grupy na forum. Możesz zadać następujące pytania:

- Co było dla nich nowe/inne?
- Co ich najbardziej zainteresowało?
- Co zapamiętają z tego wirtualnego spotkania?

Propozycja 2:

Jeśli chcesz skorzystać z filmów kampanii Radi-Aid, możecie wraz z grupą porównać je do innych filmów kampanii pomocowych. Zastanówcie się, kto w nich występuje, jaką perspektywę prezentuje, kto komu pomaga i w jaki sposób, czy ta pomoc będzie skuteczna itd.

W przypadku **Africa for Norway** skorzystajcie z pierwowzoru piosenki Band Aid i USA for Africa **We are the world** oraz **Do they know it's Christmas?** (teledyski są dostępne na kanale YouTube BandAid:

<https://www.youtube.com/channel/UCQbxjZwjeQrsnNa5Tf28ZdA>).

WYKORZYSTANIE INTERNETU W EDUKACJI GLOBALNEJ

Dariusz Grzemny

Dzisiejszy młody człowiek, nazywany czasem *globalnym nastolatkiem* (*the global teen ang.*), cyfrowym obywatelem czy cyfrowym tubylcem (*the digital native*) nie zauważa granicy między światem cyfrowym i światem offline.

Nie ma już świata wirtualnego – internet jest naturalną częścią codziennego życia, pracy, nauki czy rozrywki. Jest też miejscem publicznym, jak szkoła, ulica czy bar, dlatego też obowiązują w nim (lub powinny obowiązywać) takie same zasady jak w świecie offline.

Internet stał się też bardzo ważnym narzędziem wykorzystywanym przez uchodźców i uchodźczynie oraz migrantów i migrantki. Pomaga im nie tylko w planowaniu bezpiecznych dróg migracji, ale również zapewnia kontakt z bliskimi, którzy albo wędrują innymi drogami, albo pozostali w miejscu zamieszkania.

Warto wiedzieć

W 2016 roku Rada Praw Człowieka ONZ przyjęła rezolucję⁶ potępiającą kraje, które intencjonalnie zakłócają dostęp do internetu swoim obywatelom oraz podkreślającą stanowisko organizacji, że prawa człowieka muszą być chronione online tak samo jak poza internetem, w szczególności prawo wolności opinii i wyrażania jej zawarte w art. 19 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Dostęp do internetu i aktywne korzystanie z jego zasobów stały się zatem prawem człowieka.

⁶ <http://undocs.org/A/HRC/32/L.20>

Nie wszędzie dostęp do internetu jest powszechny: w krajach najmniej rozwiniętych jest on znacznie ograniczony. Stąd jeden z Celów Zrównoważonego Rozwoju zakłada zwiększenie dostępu do technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz dążenie do zapewnienia przystępnego i powszechnego dostępu do internetu w krajach najmniej rozwiniętych (Cel 9).

Oprócz wielu korzyści, jakie płyną z korzystania z globalnej sieci, internet ma też swoje „ciemne strony”: cyberprzestępczość jest dziś wyzwaniem współczesnego świata. Prywatność w sieci stała się zagrożona – użycie bardzo skomplikowanych algorytmów sprawia, że wszyscy jesteśmy profilowani, gdy korzystamy z portali społecznościowych czy stron internetowych. Śledzą one nasze zachowania, zapytania, rozmowy, zdradzają naszą lokalizację, wiedzą, jakie produkty nas interesują. Dzięki temu dostawcy usług internetowych mogą tworzyć bardziej dostosowane reklamy, które wpasowują się w nasze gusta. Dane te jednak, gdy dostaną się w niepowołane ręce, mogą sprawić, iż staniemy się ofiarami przestępstw internetowych⁷. Sytuacje takie mają miejsce na szczęście niezbyt często. Jednakże, użytkownicy internetu, a szczególnie młodzi ludzie, codziennie narażeni są na wiele zagrożeń wynikających z używania sieci, takich jak dezinformacja i wynikające z niej konsekwencje oraz przemoc.

Wiele osób ze świata nauki i mediów mówi, że obecnie żyjemy w epoce postprawdy, w świecie, w którym kłamstwa liczą się bardziej niż fakty, gdzie rzetelna informacja przegrywa z silnymi emocjami. Pojęcie *fake news* zrobiło w ostatnim czasie wielką karierę. Takie fałszywe wiadomości rozprzestrzaniane są poprzez specjalne strony internetowe czy na portalach społecznościowych, a czasami nawet na stronach mediów powszechnie uważanych za wiarygodne. Rozprzestrzenianie takich wiadomości może mieć wiele celów: od materialnych (zarobienie dużych pieniędzy poprzez usługi związane z reklamą) po polityczne (sianie fermentu, wzmacnianie uprzedzeń w stosunku do konkretnych grup ludzi czy zdobywanie poparcia dla jakiejś opcji politycznej). Co więcej, nasza aktywność w internecie wypracowuje zyski dla właścicieli stron: internet to biznes, dlatego właścicielom portali zależy, abyśmy jak najczęściej wchodzili na ich strony i tworzyli treści.

⁷ Więcej na temat mocy algorytmów można przeczytać w książce: Cathy O'Neal, Broń matematycznej zagłady. Jak algorytmy zwiększają nierówności i zagrażają demokracji, PWN, Warszawa 2017.

Jak korzystacie z mediów?

Spróbujcie przeanalizować, w jaki sposób korzystacie z mediów i skąd czerpicie informacje.

- Z jakich stron internetowych korzystacie w celu zdobycia informacji na temat wydarzeń dziejących się współcześnie?
- Dlaczego korzystacie właśnie z tych stron?
- Jaką opcję polityczną promują te strony?
- Do jakiej firmy należą te strony? (możecie to sprawdzić np. w Wikipedii)
- Czy sprawdzacie te same informacje na innych stronach? Dlaczego tak/nie?

Dziś zalewani jesteśmy wieloma wiadomościami i zdarza się, że na różnych stronach internetowych możemy przeczytać całkiem inne (czasem sprzeczne) informacje na temat tego samego wydarzenia. Jak zatem rozpoznać fałszywe informacje? Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich stworzyła infografikę, która może pomóc użytkownikom internetu odróżnić informacje prawdziwe od fałszywych.

JAK ROZPOZNAĆ FAŁSZYWĄ INFORMACJĘ?

SPRAWDŹ ŹRÓDŁO

Przeanalizuj dokładnie stronę, sprawdź jej misję oraz informacje kontaktowe.

PRZECZYTAJ WIĘCEJ

Nagłówki mogą być prowokacyjne, aby skłonić do kliknięcia. Zapoznaj się z całym tekstem.

SPRAWDŹ AUTORÓW

Poszukaj informacji o autorze. Sprawdź, czy w ogóle istnieje, i czy jest wiarygodny.

DODATKOWE ŹRÓDŁA

Sprawdź, czy podane w linkach źródła rzeczywiście odnoszą się do danej informacji.

SPRAWDŹ DATĘ

Udostępnianie starych informacji nie musi obrazować bieżących wydarzeń.

A MOŻE TO ŻART?

Jeśli informacja brzmi niewiarygodnie, to może być satyra. Sprawdź stronę i autora.

UWAŻAJ NA STRONNICZOŚĆ

Zastanów się, czy Twoje własne przekonania nie wpływają na obiór informacji.

ZAPYTAJ EKSPERTÓW

Zawsze warto wiedzieć więcej. Dopytaj bibliotekarza i innych ekspertów.

Tłumaczenie: Dominik Kantorowicz

IFLA

International Federation of Library Associations and Institutions

W czasie nasilonej debaty na temat uchodźców i uchodźczyń, na portalach społecznościowych pojawiły się posty, które ich demonizowały. Niestety, wiele z nich wykorzystywało negatywne postawy wielu Polaków w stosunku do tej grupy do popełniania przestępstw internetowych. Post na temat tego, że 29-latką została brutalnie zgwałcona przez uchodźców czy inny mówiący o tym, że kibice Ruchu Chorzów wyszli na ulice i dotkliwie pobili islamskich uchodźców pojawiły się na Facebooku w 2015 roku. Po kliknięciu w link, użytkownicy byli przekierowywani na stronę internetową, na której proszeni byli o podanie numeru telefonu w celu weryfikacji wieku (powyżej 13 lat). W ten sposób zgadzali się na otrzymywanie płatnych SMS-ów premium (każdy po kilkadziesiąt złotych). W 2017 roku w mediach społecznościowych i na wielu stronach internetowych pojawiły się informacje na temat tego, iż w Szwecji istnieje wiele stref no-go, w których imigranci i imigrantki stworzyli islamskie getta, gdzie obowiązuje prawo szariatu i do których policja boi się wchodzić. Informacje te przedstawiały owe miejsca jako pełne przemocy i gwałtów popełnianych przez imigrantów i imigrantki na mieszkańcach Sztokholmu. Sugerowały, iż z powodu przybycia do kraju uchodźców i uchodźczyń oraz imigrantów i imigrantek Szwecja jest na skraju upadku gospodarczego. Żadna z tych informacji nie okazała się prawdziwa i została zdementowana przez szwedzkie władze poprzez podanie konkretnych faktów związanych z sytuacją uchodźców i uchodźczyń oraz imigrantów i imigrantek w Szwecji⁸.

Sprawdzenie, czy informacja jest prawdziwa wymaga czasu i cierpliwości, a tych cech często brakuje użytkownikom internetu. Wynika to ze sposobu, w jaki, szczególnie młodzi ludzie, z niego korzystają. Najchętniej odwiedzane są strony o prostej, krótkiej treści, mające możliwość komentowania i wzbudzające emocje: suche fakty nie robią na nikim wrażenia.

Edukacja musi brać pod uwagę te fakty i skupiać się na kształceniu kompetencji cyfrowych związanych z krytycznym myśleniem i analizą informacji oraz odpowiedzialnością za tworzone treści. Konsekwencje „fałszywych informacji” są niestety duże: sprzyjają tworzeniu stereotypów i uprzedzeń w stosunku do grup, których dotyczą. Uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki są jedną z tych grup. Nieprawdziwe wiadomości mogą zmieniać całkowicie postrzeganie tych osób – utożsamiani są tylko z przemocą, często odczuwani czy postrzegani jako nadużywający systemu zabezpieczenia

⁸ Źródło:

<https://oko.press/strefy-go-gwalty-przestepstwa-terroryzm-bzdury-szwecja-walczy-fake-newsami-o-imigrantach/>

społecznego. Wiadomości takie odwracają uwagę użytkowników internetu od faktycznych problemów, których doświadczają uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki: życie w stanie ciągłego zagrożenia i niepewności, utrata bliskich czy brak kontaktu z rodziną oraz brak perspektyw. Zaczyna się postrzegać te osoby w kategoriach problemu, nie widząc ich człowieczeństwa lub zawęża się ich człowieczeństwo tylko do jednej cechy – religii. Stereotypy i uprzedzenia realizują się często później w stosowaniu mowy nienawiści, która stanowi kolejne zagrożenie czyhające na młodych ludzi w internecie.

Krótki test:

- Jak często spotykasz się z mową nienawiści w internecie?
- Gdzie jest jej najwięcej?
- Kogo dotyczy?
- Kto ją zamieszcza?
- Jak się czujesz, gdy ją widzisz?

Jak rozpoznać mowę nienawiści w internecie?

Mowa nienawiści to treści (nie tylko słowa, ale także np. grafiki czy memy), które obrażają lub atakują osoby z powodu jakiejś cechy ich tożsamości (domniemanej lub faktycznej), np. koloru skóry, pochodzenia, statusu społecznego, płci, orientacji seksualnej, niepełnosprawności czy religii.

Mowę nienawiści trzeba umieć odróżnić od „zwykłego” hejtu, którego pełno w internecie. W poniższej ramce znajdziecie przykłady cech mowy nienawiści, które pomogą wam określić, czy dana treść jest mową nienawiści, czy nią nie jest:

- mowa nienawiści może przyjmować różne formy – słów, zdjęć, filmów, memów w internecie,
- może dotyczyć jednej, określonej osoby lub grupy ludzi,
- wymierzona jest w osoby czy grupy, w stosunku do których istnieje wiele stereotypów i uprzedzeń w przestrzeni publicznej (czasami takie grupy nazywa się grupami wymagającymi szczególnej ochrony); osoby te są dyskryminowane ze względu na posiadaną cechę, taką jak wiek, płeć, niepełnosprawność, stan zdrowia, status społeczny czy materialny, narodowość, pochodzenie etniczne, orientacja psychoseksualna, wyznawana religia, kolor skóry, identyfikacja płciowa; mowa nienawiści jest zatem przejawem takich zjawisk, jak: nietolerancja, rasizm, ksenofobia, seksizm lub homofobia,
- mowa nienawiści ma na celu odczłowieczenie, poniżenie czy zastraszenie osoby lub grupy osób; innymi słowy, odmawia ona ludziom ich ludzkiej godności,
- może mieć bardzo destrukcyjny wpływ na atakowane osoby, wywołując smutek, strach, a nawet doprowadzając do depresji; czasami atakowane osoby, nie radząc sobie z trudną sytuacją, mogą podejmować próby samobójcze,
- mowa nienawiści utrzuca lub potęguje istniejące w społeczeństwie stereotypy i uprzedzenia; często ma także dyskryminacyjny charakter
- zachęca do dyskryminacji lub powoduje jej usprawiedliwianie,
- może być wyrażona na różne sposoby – czasami przyjmuje bardzo bezpośrednie formy pełne obraźliwych wyrazów, zwrotów czy nawet wulgaryzmów; czasami stosowany język jest w zasadzie neutralny, jednakże sama treść czy ton wypowiedzi ma bardzo negatywną wymowę.

Źródło: *Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi. Pakiet Materiałów Edukacji Praw Człowieka*, Amnesty International, Warszawa 2017.

Co zrobić, gdy spotykamy się z mową nienawiści w internecie?

Jest wiele możliwości reagowania na mowę nienawiści. Ignorowanie jej nie zawsze jest najlepszą strategią, choć może być uzasadnione w niektórych przypadkach, na przykład, jeśli chcemy zadbać o własne bezpieczeństwo.

Co zatem można zrobić:

- zgłaszać nienawistne treści: prawie każdy portal ma prosty mechanizm zgłaszania mowy nienawiści. Jeśli zdecydujecie się na zgłoszenie, autor postu nie pozna waszej tożsamości, a właściciel strony zdecyduje, co z postem zrobić (może go usunąć, ostrzec użytkownika portalu albo zgłosić organom ścigania);
- porozmawiać z osobą dorosłą i uzyskać poradę, co zrobić;
- jeśli osoba, która pisze nienawistne treści, jest nam znana, można spróbować się z nią skontaktować i zapytać, dlaczego to robi oraz poprosić o usunięcie treści;
- zgłosić treść (i osobę) organom ścigania (np. jeśli łamie ona prawo grożąc komuś śmiercią lub przemocą);
- zaangażować się w dyskusję i przedstawić fakty;
- zablokować treści od danego użytkownika lub samego użytkownika.

Przy podejmowaniu interwencji należy zawsze dbać o własne bezpieczeństwo i bezpieczeństwo innych osób.

Warto wiedzieć

Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - art. 256 § 1. Kodeks karny

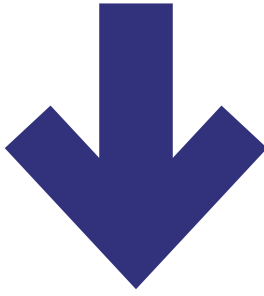
Walka z mową nienawiści w internecie jest bardzo trudna i wymaga wytrwałości. Można jednak doprowadzić do zmniejszenia tolerancji młodych ludzi wobec mowy nienawiści i zachęcić ich do obrony własnych praw i praw innych ludzi. Jak zatem przeciwdziałać mowie nienawiści? Jest kilka możliwości:

- **Działania edukacyjne:** podejmowanie działań stosujących edukację na rzecz praw człowieka może doprowadzić do zmniejszenia stereotypów i uprzedzeń wobec grup, które są atakowane. Działania takie można dostosować do wiedzy i doświadczeń uczestników oraz do dostępnego czasu. W internecie można znaleźć wiele dobrych podręczników, które mogą w tym pomóc, jak: „Zakładki” wydane przez Radę Europy czy pakiet Amnesty International „Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi”.
- **Działania kampanijne:** kampanie są dobrym sposobem mobilizowania ludzi i zwiększania ich świadomości na temat danego zjawiska. Kampania powinna zawierać różne działania i może być przeprowadzona w szkole w krótkim lub dłuższym czasie. Powinna mieć konkretny cel, dobrze określoną grupę docelową i dotyczyć konkretnego zjawiska. Kampania może także odbywać się w internecie, np. na portalach społecznościowych.
- **Tworzenie alternatywnych narracji:** uczenie młodych ludzi, jak konstruować wypowiedzi, które są oparte na faktach i wartościach praw człowieka. Wypowiedzi takie mogą zawierać element humoru i pomóc młodym ludziom w bezpośrednim odpowiadaniu na nienawistne treści.

Edukacja globalna związana z korzystaniem z internetu zakłada wykształcenie wielu kompetencji cyfrowych, nie tylko wśród uczniów i uczennic, ale także wśród nauczycieli i nauczycielek. Młody człowiek musi nauczyć się, jak efektywnie i krytycznie operować informacją oraz bezpiecznie funkcjonować w zmieniającej się rzeczywistości internetu. Aby takie kompetencje kształcić, nauczyciel lub nauczycielka powinni starać się zrozumieć cyfrową rzeczywistość, jej znaczenie dla życia młodego człowieka oraz sposoby korzystania z internetu przez młodych ludzi. Z pewnością nie jest to łatwa praca, ale może być twórcza i doprowadzić do przyswojenia wzorców komunikacji, które sprawią, że kłamstwo i przemoc nie będą już standardami akceptowanymi w sieci.

Aktywiści i aktywistki przygotowujący akcję na greckiej wyspie Lesbos, Amnesty International, 2017

PROPONOWANA LITERATURA:

- **Zakładki. Przeciwdziałanie mowie nienawiści w sieci poprzez edukację o prawach człowieka,** https://rownosc.info/media/uploads/biblioteka/publikacje/zakladki_bez-nienawisci.pdf
- **Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi. Pakiet materiałów edukacji praw człowieka,** <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/07/Wszyscy-ludzie-rodza-sie-wolni-i-rowni-pakietmaterialow-edukacji-praw-czlowieka.pdf>

Celem projektu „START THE CHANGE! Działaj lokalnie, zmieniaj globalnie” jest promowanie wśród młodych ludzi postaw odpowiedzialności obywatelskiej i społecznego zaangażowania w walkę z globalnymi nierównościami. Chcemy zwiększać wiedzę i wrażliwość młodzieży na globalne wyzwania zasygnalizowane w Agendzie na rzecz Zrównoważonego Rozwoju 2030 i pokazać związki między poszczególnymi jej Celami a problematyką współczesnych migracji.

„Pomocnik Dydaktyczny” powstał we współpracy Amnesty International Polska z partnerami projektu, ekspertami i ekspertkami oraz edukatorami i edukatorkami z 12 krajów europejskich. Wszystkie te osoby wzbogaciły podręcznik o swój unikalny punkt widzenia ukształtowany przez lokalne uwarunkowania i misję ich macierzystych organizacji. Mamy nadzieję, że publikacja pomoże wszystkim osobom pracującym z młodzieżą przeprowadzić innowacyjne zajęcia mobilizujące młode osoby do obywatelskiego zaangażowania w budowę sprawiedliwego i zrównoważonego świata.

Dołącz na amnesty.org.pl/start-the-change

